

*Schuttershuske
Achter Staatsmyn Hendrik
Rumpen*

SCHUTTERSPARK BRUNSSUM ONTWERPVISIE

7 juli 2021

gemeente **Brunssum**

bureau **VERBEEK**
landschapsarchitectuur / ecologie / stedelijk ontwerp

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	5
1 Analyse en bevindingen	7
1.1 Ontwerp- en ontwikkelingsgeschiedenis	7
1.2 Conclusie op basis van de ontwerp- en ontwikkelingsgeschiedenis	41
2 Ontwerpvisie	57
2.1 Ontwerpvisie	59
2.2 Ingrepen top 16	67
3 Schuttershüske en -Promenade	69
3.1 Groene parkeerplaats / nieuwe entree van allure	73
3.2 Verblijfsplein Schuttershüske	75
3.3 Schutterspromenade	77
3.4 Brug en vlonderterras	81
Bronnen	85

INLEIDING

Achtergrond

Het Schutterspark in de gemeente Brunssum betreft een openbaar parkgebied met een bijzondere historie. Als onderdeel van het beschermd dorpsgezicht 'Mijn-koloniën Brunssum' geeft het park een uniek inkijkje in de onlosmakelijke samenhang tussen de Staatsmijnen, volkshuisvesting en vrijetijdsbesteding in de tijd van de steenkolenmijnbouw. Daarnaast ligt het Schutterspark op een bijzonder plek in het Roode beekdal waar het samen met de heide en brongebieden een unieke uitloper van de Brunssummerheide vormt.

Aanleiding

In het kader van IBA Parkstad heeft de gemeente Brunssum samen met IBA het initiatief genomen om tot een opwaardering van het Schutterspark te komen, waarbij alle losse facetten waaruit het park nu bestaat tot een hernieuwd en samenhangend geheel worden gesmeed en die eendachtig de visie uit de tijd van de Staatsmijnen bijdragen aan een duurzame toekomst. Daarmee wordt gevolg gegeven aan de succesvolle inspanningen van de individuele ondernemers om het Schutterspark weer op de kaart te zetten. Daarbij moet voorkomen worden dat de dragende historische parkstructuur en daarmee de cultuurhistorische waarde als onderdeel van het beschermde dorpsgezicht verloren gaat.

Het initiatief van gemeente Brunssum en IBA is voorgelegd aan de Q-board. Zij gaven het volgende advies:

De Q-board heeft gevraagd om een historische analyse te maken aan de hand van het oorspronkelijk ontwerp van het park als basis voor het ontwerp. Er moeten geen nieuwe elementen worden toegevoegd. Het park moet juist worden 'opgepoetst' en 'opgeschoond'. Het oorspronkelijk ontwerp is bescheiden en eenvoudig. Hou dat zo. Zoek de oorspronkelijke tekeningen bij DSM op en gebruik die als onderlegger.

Opschonen en oppoetsen is mogelijk via het verwijderen van allerlei aanplant en elementen uit de verschillende perioden van het Schutterspark, zulks ter beoordeling van een kundig landschapsarchitect.

Doelstelling

Voorliggende studie is in opdracht van IBA Parkstad tot stand gekomen. Doel van de studie is te komen tot een ontwerpvisie die richting geeft aan herstel en ontwikkeling van ruimtelijke kwaliteit en samenhang in het Schutterspark en bijdraagt aan de instandhouding van het gedachtengoed waarmee het park in het verleden is aangelegd en is ontwikkeld. Het geheel van het Schutterspark is meer dan de som van de individuele recreatievoorzieningen. Uitgangspunt daarbij is dat de entrees, de hoofdstructuur en de individuele recreatievoorziening weer een ruimtelijk samenhangend geheel gaan vormen, net als tijdens de hoogtijdagen van het Schutterspark.

Werkwijze

Voor deze studie heeft bureau VERBEEK landschaps-architectuur / ecologie / stedelijk ontwerp de volgende opzet gehanteerd die zijn weerslag vindt in navolgende hoofdstukken:

1. Analyse en bevindingen: Dit hoofdstuk gaat in op de ontwerp- en ontwikkelingsgeschiedenis van het Schutterspark en de totstandkoming van de huidige inrichting.
2. Ontwerpvisie: Op basis van de analyse van de ontwerp- en ontwikkelingsgeschiedenis is de basis gelegd voor de toekomstige ontwikkeling van het Schutterspark.
3. Schetsontwerp deeluitwerking: Ten behoeve van de eerste kwaliteitsimpuls voor de openbare ruimte in het park is een schetsontwerp opgesteld voor de promenade tussen het Schuttershüske en de voormalige roeivijver.

Oeloven

Bouwbergstraat

Bouwberg

vlonderpad

vlonderpad

hangvennen

Roode beek

H.V. Robin Hood

T.V. MED

S.V. Brunssum

De Egge

Peerdendries

landweer

Brunssum

hangvennen

N300
Buitening Parkstad Limburg

IJssalon

Pompgebouwen

Blotevoetenpad

Schuttershüske

Schuttersspoor

Kleiberg

Park het Plateau

Speeltuin

Pompenhuuske

vml. Roeivijver

Minihaven

Schutterspark

Natuurspeelbos

Kinderboerderij

Schuttersveld

Heidestraat

Ganzepool

Ganzepool

HOOFDSTUK 1

ANALYSE EN BEVINDINGEN

- 1.1 Ontwerp- en ontwikkelingsgeschiedenis
- 1.2 Conclusies op basis van de ontwerp- en ontwikkelingsgeschiedenis

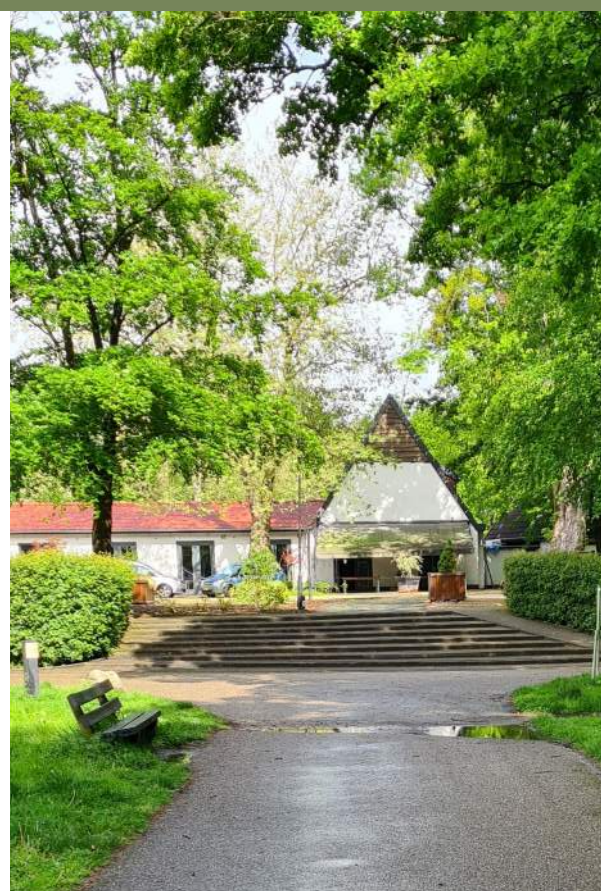
1.1 Ontwerp- en ontwikkelingsgeschiedenis

Ligging

Het Schutterspark ligt ten noordoosten van het centrum van Brunssum, ingesloten tussen de Buitenring Parkstad Limburg en de wijken De Egge en Bouwberg. De Roode Beek stroomt centraal door het Schutterspark.

Historie

In onderstaande tekst is een historisch overzicht gegeven van het Schutterspark. Om een duidelijk beeld te geven van de tijdgeest en ook begrip te krijgen voor bepaalde ontwikkelingen is de tekst van een aantal krantenartikelen opgenomen in dit overzicht.

Uitsnede Tranchot und v. Müffling kaart, 1803-1820

Uitsnede topografische kaart 1910

1803-1820 (Tranchot und v. Müffling kaart)

Op de Tranchot und v. Müffling kaart is voor het eerst een nauwkeurig beeld zichtbaar van wat nu het Schutterspark is. Aan de oostzijde is het hoogteverschil tussen de door het landschap meanderende Rode beek en de Kei Berg duidelijk te zien. Het gebied is open van karakter en wordt gedomineerd door gemeenschappelijk weide- en heidegebied. Gezien de veldnaam 'Broich' was het gebied nat en rijk aan kwel. Ten westen van de Roode beek, daar waar nu de kern van het Schutterspark is gelegen, is een duidelijke percelering zichtbaar met door hagen en houtwallen omgeven akkers.

De rechte van noord naar zuid georiënteerde lijn betreft een oude landweer die het Brunssumse deel van de Landgraaf vormt, zich uitstrekkend van Nieuwenhagen in het oosten tot aan de moerassen van de Rodebach in het noorden. Deze landweer dateert van omstreeks 1400 en vormde de fysieke groene afbakening van de 'Brabantse' Landen van Overmaas ten opzichte van de 'Gullickse' Heerlijkheid Heinsberg. De Landweer vormde door zijn dichte begroeiing van (doorn)struweel en kreupelhout een ondoordringbare groene wand in het landschap die slechts op een enkele plekken gecontroleerd gepasseerd kon worden.

Hoofdwegen ontbreken in het gebied. Deze bevinden zich ten noorden en zuiden van het projectgebied en vormen de ontsluiting van de oorspronkelijke kernen Brunssum en Rumpen richting de heide en de aan de 'overzijde' van de heide gelegen kernen. In de huidige situatie zijn deze wegen terug te vinden als Schuttekampweg en Rimburgerweg aan de zuidzijde en als Bouwbergstraat (Brunssum) en Waubacherweg aan de noordzijde. Daarnaast ligt ten oosten van het projectgebied de oude doorgaande weg van Nieuwenhagen over Schinveld richting Sittard, de huidige Bouwbergstraat (Schinveld) en Boschstraat.

1910 (topkaart)

Op de topkaart uit 1910 lijkt de Rode Beek meer te meanderen dan in de voorgaande periode. De hogere gebiedsdelen zijn op de kaart goed te herkennen en fraai weergegeven door een aantal lijnen. Het grondgebruik is nog grotendeels gelijk aan de eeuwen daarvoor. Slechts de oppervlakte bos is toegenomen tussen de Rode Beek en de landweer.

Bijzonder te vermelden is dat in de 19de eeuw nog klei ontgraven is uit het noordelijk deel van het Schutterspark. De pannembakkerij, eigendom van Baron de Negri, stond westelijk van de B van Bouwberg op het trapeziumvormige terrein.

Opdracht / randvoorwaarden van de Staatsmijn Hendrik.

Hierbij ontvangt u eene teekening van het terrein, dat als prise d'eau rondom onze bronnen op Staatsmijn Hendrik is aangekocht. Teneinde dit terrein voor besmetting te vrijwaren, is dit alleen als wandelpark te benutten. Het op dit terrein te wassen staande geboomte leent zich bovendien uiterst goed tot dit doel. De woning van den pompmachinist en het ontzueringsgebouw moeten bovendien ter wille der bewoners en het toezichthoudend personeel gemakkelijk (ook per as) toegankelijk zijn vanuit de in aanbouw zijnde kolonie op het Schuttersveld. Wij verzoeken U aan de hand van het bestaande een ontwerp te maken voor dit wandelpark, waarbij gelet is op de onderstaande punten:

- 1. De bronnen zijn niet voor het publiek toegankelijk.*
- 2. De ongerepte bossen worden afgerasterd om daarin verontreiniging te voorkomen.*
- 3. De ontzueringsinrichting is per as bereikbaar.*
- 4. Voor uitzicht hier en daar wordt zorggedragen en worden banken geplaatst.*
- 5. Een melk-restaurant met woning van den pachter (tevens bewaker van het park) moet op een geschikt punt kunnen worden aangebracht.*
- 6. De bruggetjes over de Roode Beek moeten een landelijk, weinig opgesierd uiterlijk hebben; de oevers der Roode Beek kunnen dan met wilgen en andere planten wat begroeid worden.*
- 7. Ernstig moet worden overwogen of men niet goed zal doen een privaat- en urinoirgebouwtje te ontwerpen, teneinde bodemverontreiniging te voorkomen.*
- 8. Een muziektent nabij het melksalon is te overwegen.*
- 9. Avondverlichting moet hier en daar worden aangebracht.*

1912

Op 27 november 1912 werd begonnen met de bouw van de schachten van de Staatsmijn Hendrik. Na een opstart van de productie in 1917, kwam de mijn op 1 januari 1918 volledig in bedrijf. (www.demijnstreek.net).

1917

In 1917 wordt de concessie Brunahilde (1 & 2) verleend voor de winning van bruinkool direct westelijk van het Schutterspark. Alleen gebied 1 (het huidige Vijverpark) blijkt daadwerkelijk bruinkool te bevatten, zodat de rand van het Schutterspark een totale vergraving bespaard blijft. Wel is de spoorontsluiting van de concessie nog herkenbaar aanwezig in de buurt Schuttersveld.

1919

Tot 1919 was het park in eigendom van Schutterij St. Gregorius. In 1919 kocht de Staatsmijn Henrik het gebied van de schutterij. (bron: www.demijnstreek.net).

Op 13 oktober 1919 stuurt K.C. van Nes (die een plan maakte voor het zuidelijk deel van het Schutterspark) zijn plannen met een begeleidende brief aan de Staatsmijn Hendrik. In die brief heeft van Nes de opdracht en randvoorwaarden die hij meekreeg van de Staatsmijn opgenomen. Overigens heeft Van Nes gewerkt aan de plannen in de periode 1917 – 1919.

K.C. van Nes heeft een landschapsplan opgesteld, met een uitgebreide toelichting. In onderstaande tekst zijn enkele passages uit deze toelichting uit 1919 opgenomen. De totale toelichting is opgenomen in de bijlage.

Gevolg gevende aan deze Uwe opdracht van den 13 oct. 1919 bij schrijven No 7704, heb ik twee maal een bezoek aan het terrein gebracht teneinde door een persoonlijk onderzoek van alle bijzonderheden in het terrein en in de omgeving op de hoogte te komen. Het bleek mij daarbij, dat verschillende nadere gegevens noodig waren, waarom ik zoo vrij was U om toezending daarvan te verzoeken, voor zoover ik ze niet reeds bij mijn eerste bezoek had kunnen verkrijgen.

Een onderzoek naar deze wel meest belangrijke kwestie was noodig in verband met Uw vraag naar mijn advies over afsluiting der bronnen en der bosschen voor het publiek. De gegevens, die U mij kon verstrekken, en die hierbij gaan, geven wel eenigszins een overzicht van de gesteldheid der oppervlakte-aardlagen, die liggen in de naaste omgeving van de lijn die men zou kunnen trekken door diepboringen 68, 66, 643 en 644, daar alle tusschenboringen min of meer in deze lijn liggen. Profielen van boringen in haaksche richting op deze lijn zouden daarbij noodig zijn, om met groote zekerheid de gesteldheid van de aardlagen te kunnen bepalen. (Diepboring 646 is vrijwel de eenigste boring in die richting, welke in mijn bezit is, en waarvan de plaats door mij werd gegist.)

De moerassen aan de Oostzijde van de Roode Beek geven eenig recht tot de veronderstelling, dat de afsluitende laag daar wel aanwezig is. Aan de Westzijde, dus waar nu huizen gebouwd worden, geeft de gesteldheid van den bovengrond geen zoodanige aanwijzing.

Aannemende, dat bij een normaal gebruik van deze parkomgeving elk gevaar voor besmetting der bronnen uitgesloten is, dan is het daarom toch wel noodig de bronnen voor het publiek af te sluiten, en wel om gevaar voor verontreiniging der putten, en beschadiging der werken te voorkomen. Men kan nu echter volstaan met een afrastering op zeer korten afstand, wat het voordeel heeft goedkoop te zijn en veel terrein voor vrije wandeling beschikbaar te doen blijven.

Zuiverheid der teekening.

Daar van het terrein geen nauwkeurige kaarten bestaan en het niet noodig is deze door meting te vervaardigen, werd het ontwerp voor aanleg gemaakt op een kaart, die samengesteld werd door vergrooing van een copie van het kadaster en met aansluiting aan de kaart van bebouwing. De zoo verkregen kaart is natuurlijk niet zuiver en men kan dus het daarop ontworpen plan alleen als een overzichtskaart beschouwen. In verband met bestaande wegen en andere vaste gegevens in het terrein zullen de voorgestelde veranderingen gemakkelijk ter plaatse kunnen worden aangebracht.

Omgeving van de Prise d'eau
te Brunsum.

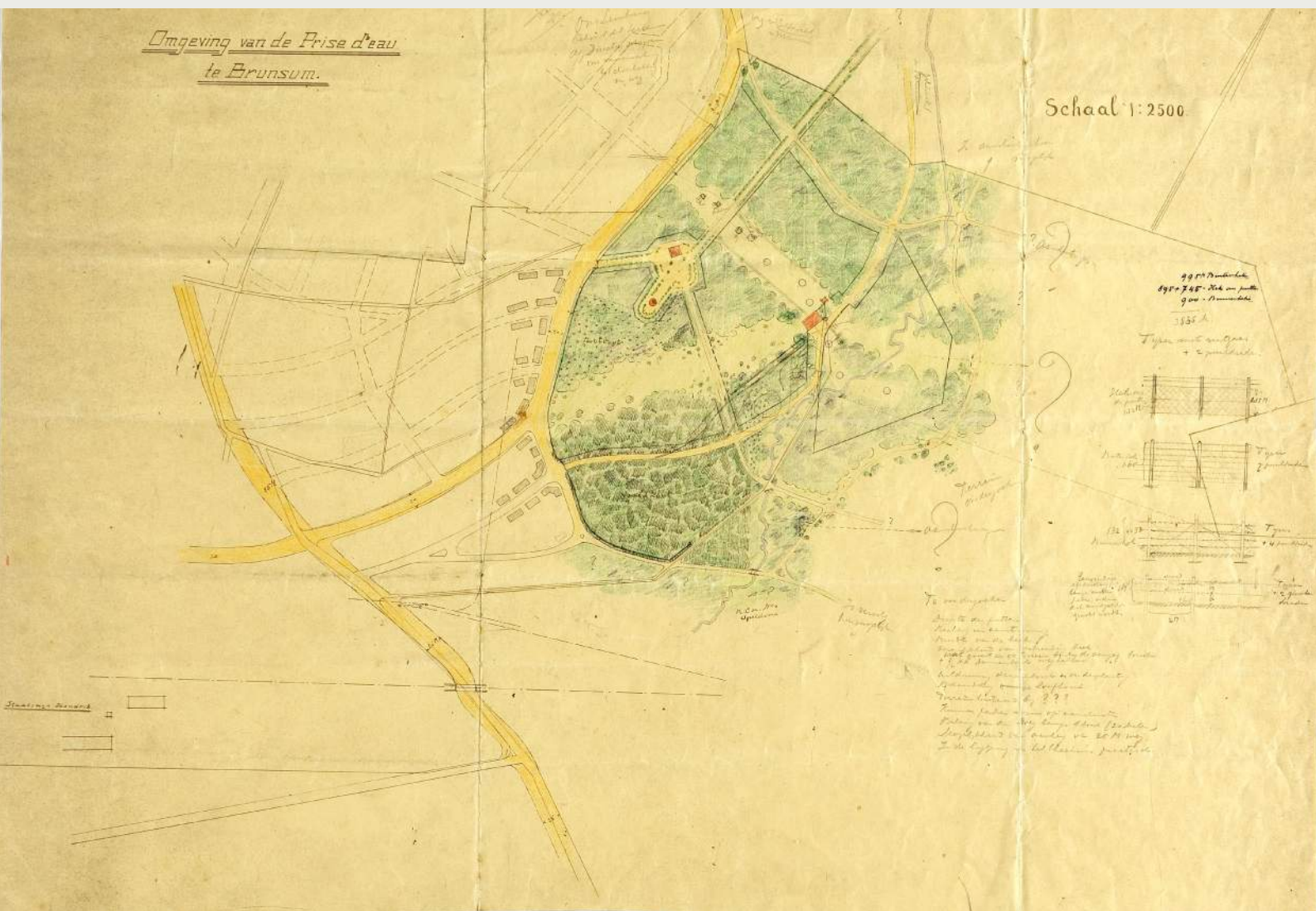
Schaal 1:2500.

Schets omgeving Prise d'eau, KC van Es, 1919

Omgeving van de Prise d'eau
te Brunsum.

Schaal 1:2500

Plan van aanleg

Bij het plan van aanleg werd zooveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande wegen. Enkele dezer wegen waren zeer goed in het plan op te nemen. Andere werden gevonden in de banen van vroeger bestaande wegen. Men heeft hierdoor het voordeel van minder grondwerk en een reeds eenigszins gevormde beplanting. Enkele nieuwe wegen moesten echter worden ontworpen ter wille van een regelmatige aansluiting, of op plaatsen waar geen voetpaden bestaan, zooals ten O. van de Roode Beek. Door bijzondere terreingedeelten werden bovendien smalle voetpaden ontworpen. Ter verbinding van het pompstation met het ten Z.W. gelegen woningcomplex alsmede met de mijn Hendrik werd een breedere verharde weg gedacht, die gedeeltelijk den bestaanden zandweg volgt en daarna door het denneboschje loopt. Bij het pompstation is de weg licht langs het gebouw gelegd en doorgetrokken door het nu omrasterde terrein, zoodanig dat de groep dennen die nu binnen den raster staan aan de Oostzijde van den Nieuwen weg komen te staan. De verzamelput valt dan ook aan deze zijde van den weg.

Voor het gebouw wordt een eenvoudige aanleg gemaakt en een nieuw terrein tegenover het pompstation omrasterd om als opslagplaats te dienen. Door deze omrastering zijn dan tevens twee der bronnen voor het publiek afgesloten.

Beloop der wegen.

Het beloop der wegen is onregelmatig en houdt verband met de bestaande natuurlijke vegetatie. In een dergelijk natuurlandschap zijn S of malvormige wegen niet mooi. Zij zijn te eentonig. Alleen langs de niveaulijnen in een heuvelachtig terrein zijn ze op hun plaats. Sterke afwisseling langs de wandelwegen door dichtere beplanting met open terrein af te wisselen, veroorzaakt een groote bekoring. Het terrein leent zich hiervoor bijzonder, door zijn voorraad zware boomen, struikgewas, en vooral ook door de geaccidenteerde oppervlakte.

Uitzichten.

Ter verkrijging van deze afwisseling werden enkele uitzichtstrooken aangebracht, die veelal zoo werden ontworpen dat vanuit belangrijke punten een aardig tafereel in 't oog valt. Deze uit- en doorzichten bestaan in laaggehouden strooken terrein, die door hooger opgaande bossch- en plantsoengedeelten worden begrensd. Een enkele alleenstaande boom, op de goede plaats behouden, zal het effect verhoogen. De zijkanten dezer strooken moeten geen regelmatige lijn vertoonen, doch dienen door uitspringende groepen een los en daardoor niet te massaal effect te maken. De aangebrachte doorzichten zijn ook van groote waarde met het oog op het overzicht en toezicht op het park. Zij zullen het den bewaker gemakkelijker maken het toezicht uit te oefenen, wat bij een aangesloten bebossching zeer moeilijk zou zijn.

Melkrestaurant.

Het door U gevraagde melkrestaurant werd ontworpen in het Westelijk gedeelte van het park. De bodem is hier reeds aanmerkelijk hoger, dan het gemiddelde niveau, waardoor het verblijf van het publiek in den zomer minder door muggen wordt gehinderd dan dit in andere deelen het geval zou zijn. Ook is de ligging hier gunstig, omdat het niet ver uit de bebouwde buurt is. Vooral met het oog op eventuele muziekuitsvoeringen, waarvoor een muziektent met omgeving werd ontworpen, is het noodig dat deze gelegenheid niet te ver van de bebouwing verwijderd ligt.

Woning bewaker.

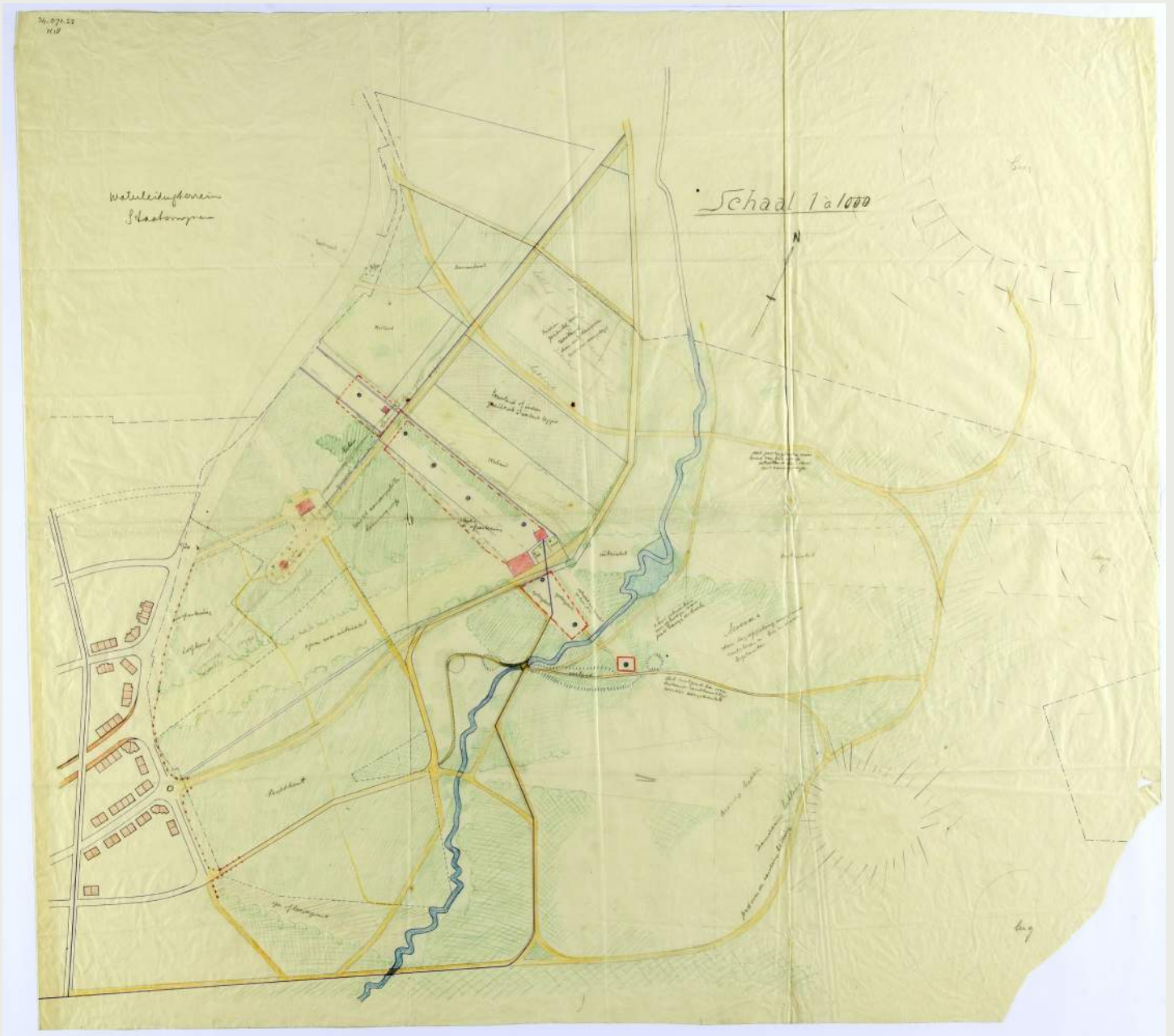
Ook voor de woning van den bewaker (tevens pachter) komt het mij voor de juiste plaats te zijn, daar op dit punt twee vrijwel rechte wegen, die het park aan de zijde der bebouwing bestrijken, samenkomen.

De Roode Beek.

De Roode Beek vormt een aardig motief in het parkterrein, en het zou jammer zijn daarvan niet een dankbaar gebruik te maken. Zooals zij nu loopt en ligt, is zij te veel verscholen en door haar smalte te weinig opvallend. Het zal dus noodig zijn op vele plaatsen de oevers meer open te maken, de beek hier en daar te verbreed en vanuit bepaalde punten een vrij gezicht over gedeelten van deze beek mogelijk te maken. Bijplanting van de oevers met daarvoor geschikte gewassen is daarbij noodzakelijk.

Het Schuttershúske gezien vanaf de Heidestraat. Links de speeltuin.
Deze lag in eerste instantie achter het Schuttershúske.

Het Schuttershüske in de oorsponkelijke opzet, met de enkele jaren na aanleg toegevoegde kiosken (vergelijk met foto kافت).

Uitzicht vanaf het Schuttershüske over het hoofdpad richting de Roode beek.

Vijver.

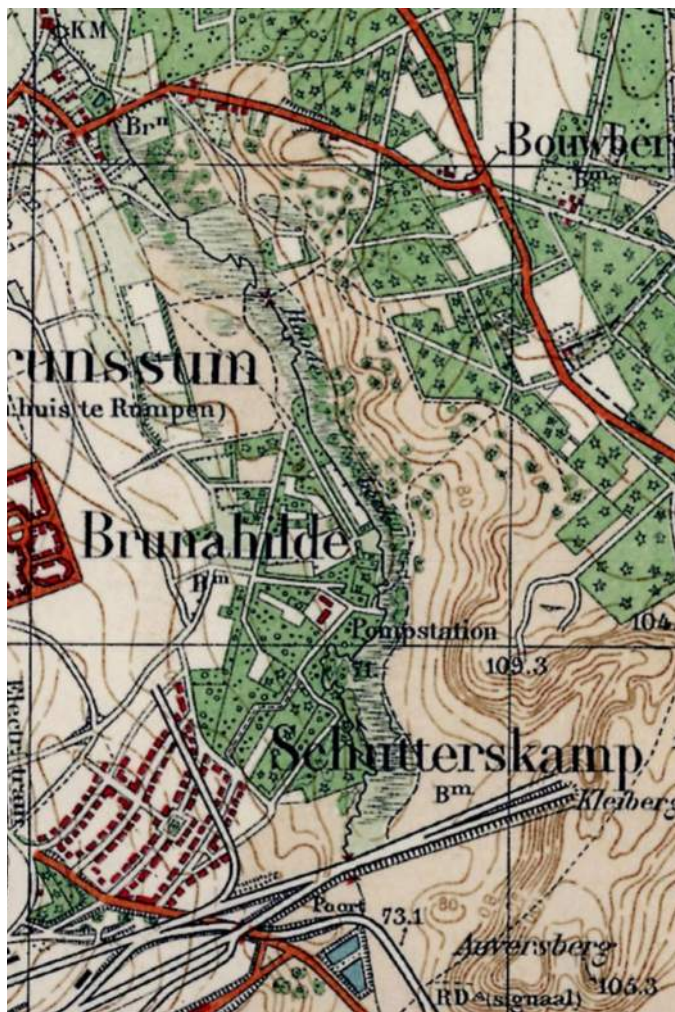
Een gedeelte van de beek maakt een zeer korte bocht, althans volgens de beschikbare tekening. Waarschynlyk is deze bocht in werkelijkheid niet meer aanwezig, doordat de beek de kortste verbinding heeft gezocht, doch het tusschen liggende zeer lage terrein biedt niettemin een mooie gelegenheid hier een verruiming van dit beekgedeelte te verkrijgen. De uitgraving, die daarvoor noodzakelijk zal zijn, is oorzaak, dat eene hoeveelheid grond beschikbaar komt, die noodig is om het geprojecteerde voetpad langs de beek op te hoogen.

Voetpad langs de Roode Beek.

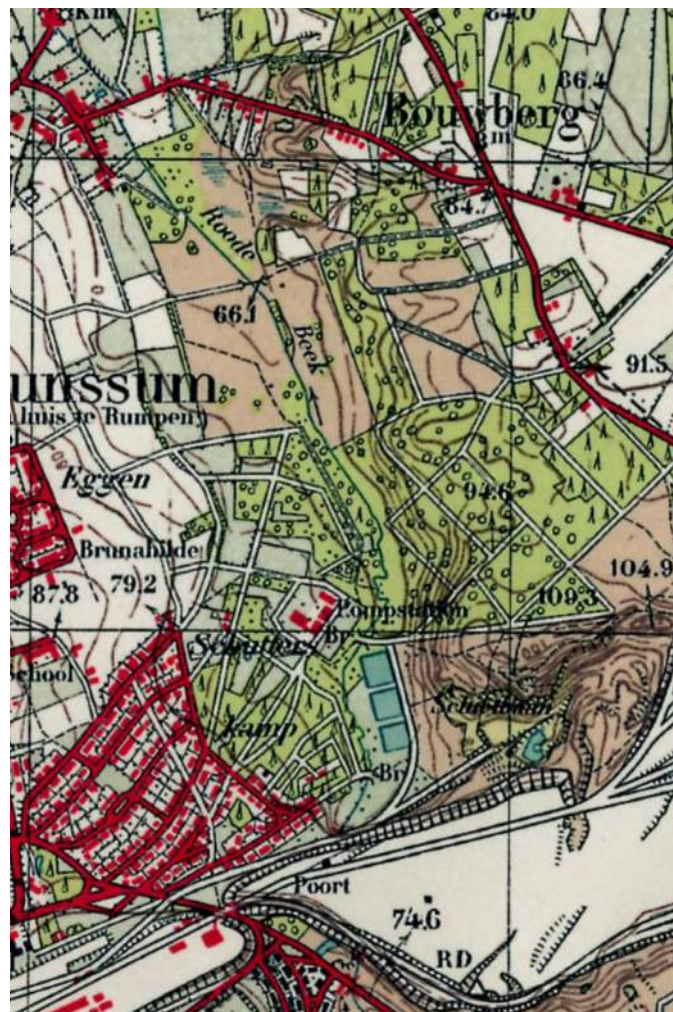
Over de beek zijn een viertal bruggetjes noodig. Ik ben het volkomen met U eens dat deze een landelijk weinig opgesierd uiterlijk moeten hebben. Men wachte zich echter vooral ook geen zoogenaamde rustieke bruggetjes te bouwen. Twee of drie eiken balken, rustende op betonblokken, en waarop eiken dekplankjes bevestigd zijn, vormen een zeer geschikte verbinding der oevers. Aan werszijden een witte leuning van recht hout op ongeveer 80 cm hoogte van het bruggedek maakt het oversteken prettiger en geeft aan het geheel een aardig uiterlijk.

Beplanting der moerasgedeelten.

De Oostzijde van de Roode Beek is zeer moerassig en wel tusschen de Roode Beek en de heuvels van de Kemp. De beplanting van deze terreinen schijnt door brand vernield. Het ziet er daardoor op 't ogenblik zeer onoogelijk en somber uit. Voor wandelpaden is dit moerassige gedeelte ongeschikt. Men kan met eenige moeite en op daarvoor geschikte plaatsen, o.a. in het midden over een soort van zanddam en in het Noorden en Zuiden over eenige hoogere gedeelten wel behoorlijke verbindingspaden aanleggen naar het ontworpen pad langs de helling en over de heuvels, doch de overige plaatsen zullen voor de wandeling moeten worden vermeden. Bij een eenvoudige beplanting kunnen zij echter veel bijdragen tot verfraaiing van het geheel, ook omdat het gezicht vanaf de heuvels, alsmede het uitzicht naar de heuvels, zeer wordt verbeterd.

Uitsnede topografische kaart 1925

Uitsnede topografische kaart 1936

1925 (topkaart)

Bij het vergelijken van de topkaarten uit 1910 en 1925 is te concluderen dat grote veranderingen hebben plaatsgevonden in en rondom het Schuttersveld. De ruimtelijke invloed van de Hendrik is ten zuiden en zuidwesten van het Schuttersveld duidelijk te zien: spoorwegen, verkeerswegen, waterbekkens en de koloniën Brunahilde en Schutterskamp. Het Schutterspark lijkt een bosachtige structuur te kennen met daaromheen een relatief open landschap. De zone parallel aan de Roode Beek is moerasachtig. Dit komt ook overeen met de beschrijving van het landschap die K.C. van Nes geeft in zijn brief uit 1919. Een deel van de landweer lijkt in het plangebied niet meer in zijn totale vorm aanwezig te zijn. Bepaalde wegen uit de wijk Schutterskamp lopen door in het parkgebied. Op basis van de tekeningen en beschrijvingen van Van Nes en de topkaart uit 1925 kan gesteld worden dat zijn plannen zijn doorgevoerd. Toch is een opvallend (stedenbouwkundig) element als het door hem beschreven melkhuisje (Schuttershüske) op deze kaart nog niet aanwezig.

In aansluiting op de plannen van Van Nes zijn rond 1920 pompgebouw (eigenlijk filtergebouw/ontijzeringsgebouw) 1 en de noordelijk ervan gelegen dienstwoning gerealiseerd, circa 2 jaar later gevolgd door pompgebouw 2. (bron: www.sjilvends.nl/158juup.html)

1929

Vanwege de toegenomen vraag naar drink- en proceswater wordt in 1929 de uitvraag gedaan voor de bouw van pompgebouw 4, een reinwaterkelder, een kalkmagazijn en een uitbreiding van het bestaande pompgebouw. (bron: www.sjilvends.nl/158juup.html)

1936 (topkaart)

In de periode 1925 tot 1936 is sprake van een toename van bos op de hellingen en dan met name op de K(l)eiberg (of Kleijberg). De zone parallel aan de Roode Beek lijkt minder moerassig te zijn, althans gebaseerd op de aanduiding op de kaart. De huidige pompgebouwen 1, 2 en 4 zijn in deze periode aanwezig. Opvallend is ook dat het Melkhuisje (Schuttershüske) nu wel op de kaart staat, inclusief de as die loodrecht op dit gebouwtje uitkomt. Nabij de pompgebouwen (filtergebouwen) zijn drie bekkens te zien. Volgens de Heemkundevereniging Brunssum zijn dit kleiputten. Deze putten zijn later door de Hendrik gebruikt als slikvijvers. Toen deze slikvijvers vol raakte is een nieuwe vijver gegraven, nabij het nieuwe viaduct. De Rode beek is inmiddels grotendeels gekanaliseerd en wordt gebruikt voor de afvoer van afvalwater van de mijn. Infrastructuur van de kolonie Schutterskamp loopt ogenschijnlijk naadloos over in het park. Met de vorming van de steenberg Hendrik begint de zuidrand van het Schutterspark vorm te krijgen.

Limburgsch Dagblad, 3 juni 1933

Brunssum krijgt een hertenkamp.

Wie, uit Brunssum en omgeving, kent niet het prachtige natuurpark gelegen in de nabijheid van de woninggroep Schuttersveld, de keurig verzorgde plantsoenen, omzoomd door en doorsneden met mooie wandelpaden, met als middelpunt het idyllisch gelegen restaurant "Schuttershuske". Eens, in Brunssums verleden, een hei- en boschvlakte met greppels en moerassen, is na den bouw van de woninggroep Schuttersveld zorgvuldig gewaakt om dit heerlijk stukje natuur te bewaren. Door de Staatsmijnen, waaraan deze terreinen in eigendom toebehooren, werd steeds gestreefd naar verbetering en verfraaiing. Plekken dicht struikgewas werden gerooid en veranderd in gladde grasvlakten. Sierheesters en bloemen werden geplant tegen den immer groenen achtergrond van spar en den, gebroken door de witte stammen en de berk en waartusschen zich majestueuze eiken en beuken verheffen. Reeds jaren is dit park in den zomer een geliefkoosd wandeloord en trekt op mooie dagen honderden bezoekers, die er ook uit verren omtrek gaarne een uitstapje naar Brunssum voor maken. Ook thans is weer een gedeelte verfraaid. Het terrein gelegen om het pompstation is ontgonnen en genivelleerd en in een plantsoen veranderd. Het geheel is door een afrastering omgeven, waarom een breed kiezelpad loopt. De grootste attractie is echter den aanleg van een hertenkamp in de onmiddellijke nabijheid van Schuttershuske. Het daar gelegen plantsoen wordt ter grootte van 100 bij 50 meter omrasterd met harmonicagaas op een laag betonnen muurtje. 't Geheel ter hoogte van 2.75 meter. Deze ruimte is bestemd voor een hertenkamp. In 't midden worden een vijver van plusminus 14 meter doorsnede met fontein aangelegd. Allerhande siervogels zullen deze vijver bevolken. Men verwacht deze dieren binnen enkele dagen, als de omrastering geheel is afgewerkt. Dan komt er nog een groote duiventil op 't te bouwen nachthok. Om 't kamp wordt een wandelpad aangelegd van 2 meter breed, van de groote weg gescheiden door een heesterbeplanting van 3 meter. De toegangsweg vanaf Schuttersveld wordt verbreed en in de nabijheid van 't restaurant wordt een parkeerplaats voor auto's aangelegd. Een en ander zal de aantrekkelijkheid van dit toch reeds fraaie gedeelte onzer gemeente zeker nog verhogen.

Schuttershuske wordt een tweede Steinerbos. Aanlokkelijk ontspanningsoord bij het dal van de Rode Beek.

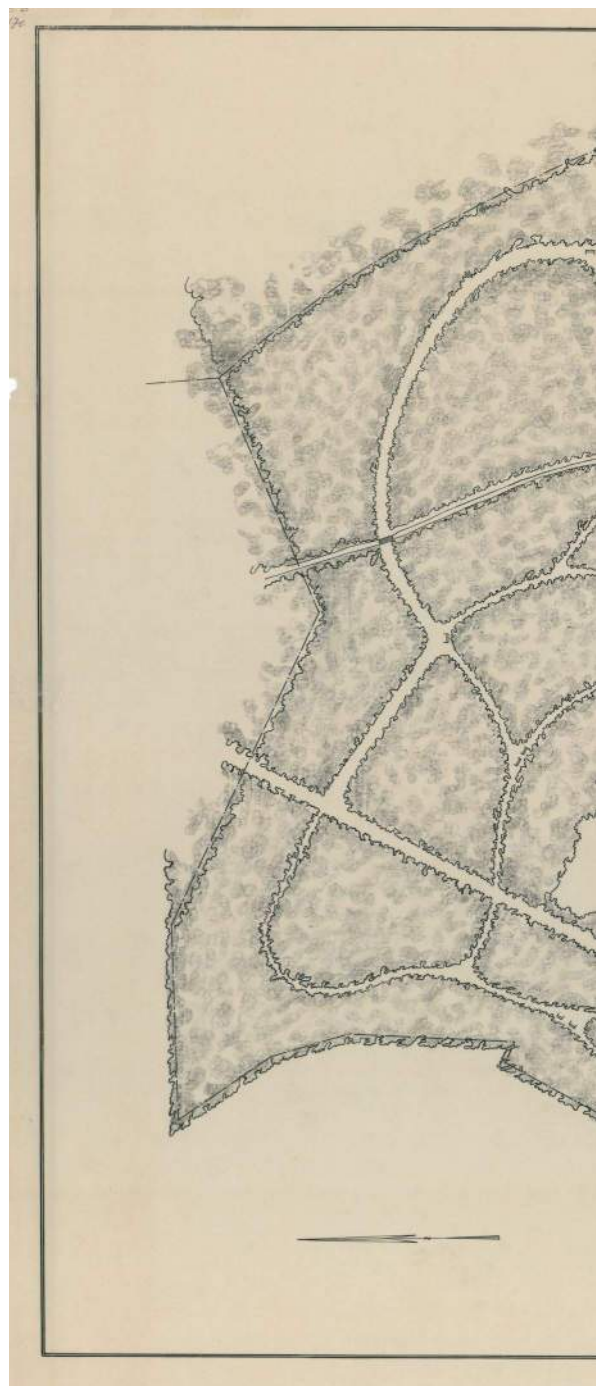
Heerlen, 20 november. Het recreatieoord Schuttersveld te Brunssum – in de volksmond bekend onder de naam “Schuttershuske” – is rijk aan natuurschoon. Het dal van de Rode Beek is hier bijzonder mooi. Het ontspanningsoord, eigendom der Staatsmijnen, zal thans onder toezicht van een commissie worden geplaatst, zoals reeds met het bekende Steinerbos het geval is. De bedoeling is van het “Schuttershuske” een tweede Steinerbos te maken. De mogelijkheden daartoe zijn ruimschoots aanwezig. Er liggen een restaurant en een roeivijver en de bosrijke omgeving hier is zeker zo mooi als die van het Steinerbos. De plannen verkeren nog in een voorbereidend stadium. Ze zijn echter reeds zo ver uitgewerkt, dat zeer waarschijnlijk het komende voorjaar met de uitvoering een begin kan worden gemaakt.

Hierby zend ik u een ontwerp-tekening (drie lichtdrukken) voor de verandering en uitbreiding van het recreatiepark “Schuttersveld” te Brunssum. De kosten van uitvoering worden door my globaal begroot op:

Zweefbaan.....	f 20.000,--
Uitzichttoren.....	f 10.000,--
Vergroten en verbeteren van roeivijver.....	f 9.000,--
Verbetering van bestaande beplanting en nieuw aan te brengen beplanting...	f 22.500,--
Pergola's voor beschutting tegen regen.....	f 4.500,--
Aanbrengen en verbetering nieuwe wandelpaden.....	f 4.500,--
Banken en zitplaatsen.....	f 2.400,--
Aanlegsteiger voor cano's.....	f 5.000,--
Spitwerk en egaliseren van terreinen.....	f 14.000,--
Houten bruggetjes.....	f 3.500,--

	f 104.900,--

Ontwerptekening Recreatieoord Schuttersveld,
John Bergmans, 1951 (rechts)
Begeleidend schrijven bij ontwerptekening (boven)

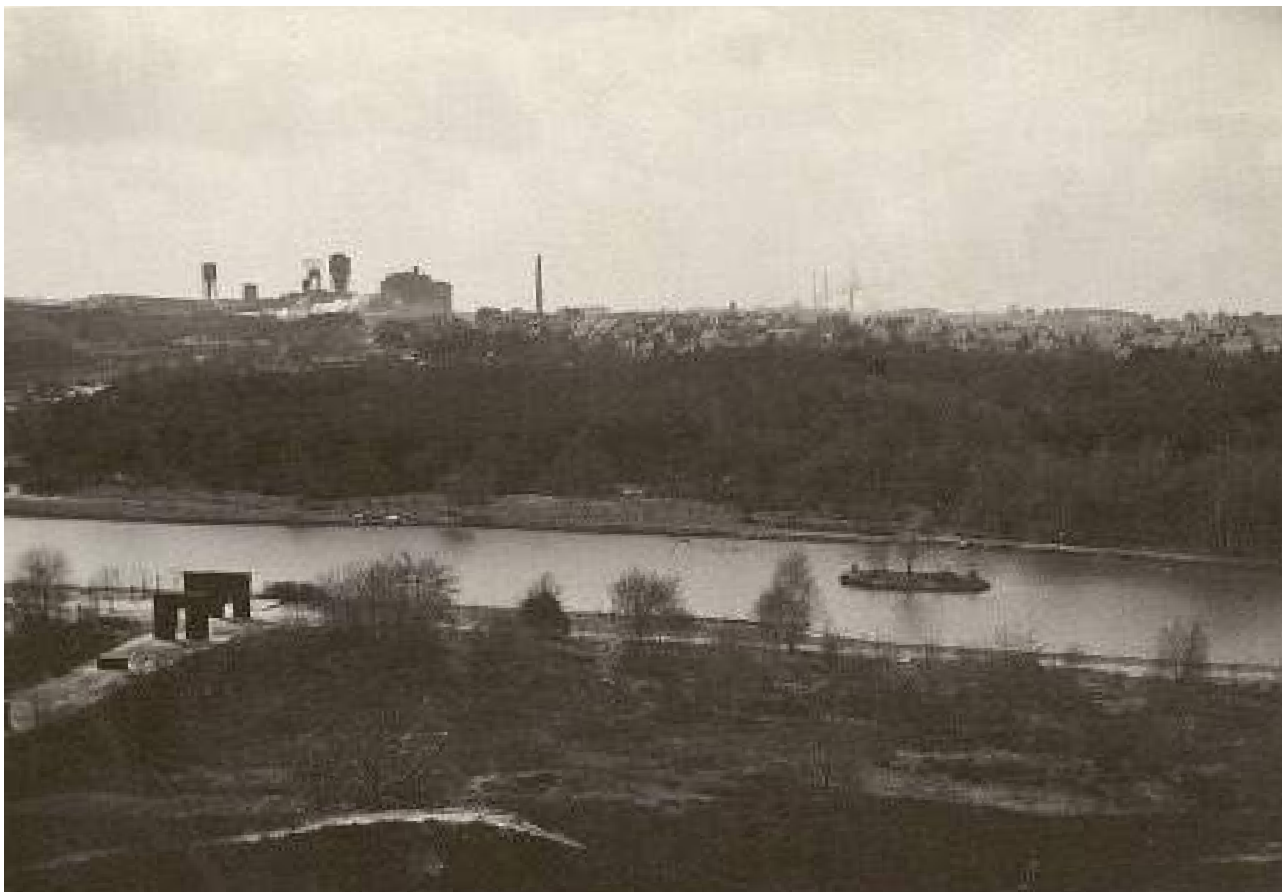

1942/1943

In deze periode wordt het pompgebouw 3 (filtergebouw) opgericht. (bron: www.demijnstreek.net).

1950

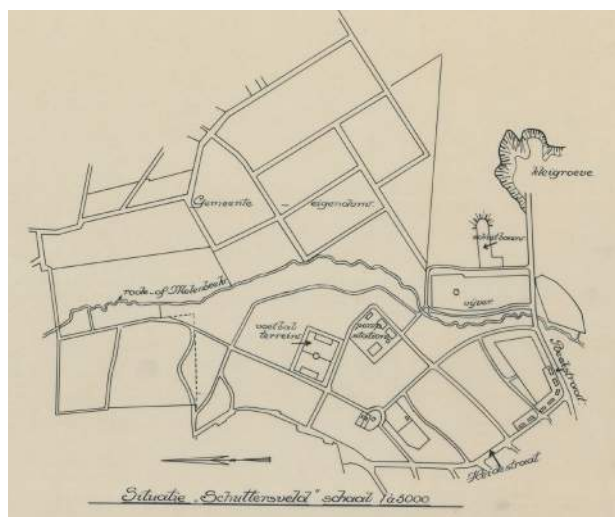
Rond 1950 wordt veel werk verzet in het puttenveld noordelijk van de pompgebouwen om de enorme expansie van de mijnen en de nieuwe woonwijken van proces- en drinkwater te kunnen blijven voorzien. Ook komt in Schinveld (huidig WML-terrein?) een nieuw puttenveld in gebruik, zodat de pompcapaciteit in het Schutterspark kan worden teruggeschroefd en een betere balans ontstaat tussen onttrekking en grondwaterniveau. (bron: www.sjilvends.nl/158juup.html)

Uitzicht vanaf de Kleiberg over de schietbaan en de roeivijver richting Staatsmijn Hendrik.

Op het ontwerp van Bergmans is de toen bestaande situatie in het Schutterspark grof geduid (kaartje rechts). Het kaartje is niet volledig. Zo mist pompgebouw 3 nog. De volgende elementen zijn onderdeel van het park:

- Schuttershüske met rechts daarvan het hertenkamp
- Voetbalterrein (V.V. Schuttersveld; nu evenementenweide)
- Roeivijver met eilandje
- Schietbaan (nu picknickweide)
- Terrein met groepsvakantieverblijf aan Beekstraat (nu centrale deel kinderboerderij)
- Hoofd padenstructuur uit plan Van Nes
- Bosbouwkundige paden/kavelstructuur oostelijk van Roode Beek op gemeentegronnen.

Ontspanningsterrein wordt vier maal zo groot. Staatsmijnen veranderen recreatie-oord "Schuttersveld" in machtig natuurpark. Zweefbaan van 325 meter lengte.

Nog maar nauwelijks vier maanden scheiden ons van het gouden jubileum der Staatsmijnen. Heel het Zuid Limburgse mijnwerkersland zal dan enkele dagen lang feest vieren als nooit te voren. Duizenden van elders zullen dit schouwspel komen zien en bewonderen en duizenden zullen er opgetogen verhalen over horen doch het niet zien. Maar als de vlaggen zijn ingehaald, de muziek weer zwijgt en de lichten zijn gedoofd, blijft in Brunssum, onder de rook van de mijn Hendrik het grootste monument bestaan, dat steeds schoner zal getuigen van de zorg van het mijnbedrijf voor ontspanning en verpozing van zijn arbeiders. Dat monument is het in aanleg zijnde recreatieoord "Schuttersveld", een natuurpark van ongeveer 25 ha grootte, dat zich van het Noorden naar het Zuiden uitstrekt van het Bronnenveld tot aan de lijn Beekstraat-oude kleigroeve en van het Westen naar het Oosten van de Heidestraat tot een 150 tot 400 meter over de Molenbeek heen. Hierbij heeft men de beschikking gekregen over een stuk gemeenteground van ongeveer 4 ha. Het tegenwoordige Schuttersveldpark is niet meer dan één vierde van het nieuwe park!

Het ontwerp hiervan is van de bekende landschapsarchitect John Bergmans uit Oisterwijk. Het bestaande paviljoen "Schuttershuske" blijft bestaan in zijn oude vorm, maar krijgt aan de voorzijde een groot overdekt terras met zitgelegenheid voor ongeveer 100 personen. Van de twee in de nabijheid gelegen woningen wordt er een bestemd voor de parkwachter en de andere voor de gérant (manager). Het pompstation blijft zoals het is, doch wordt omlijst door een bossage. De hoge harmonica-gaasomheining van het hertenkamp wordt door bosaanplanting gecamoufleerd. Deze omheining verdwijnt echter aan de voorkant, waarvoor een brede greppel met palissade in de plaats komt. De bevolking van het hertenkamp wordt met pauwen, fazanten, hoenders, konijnen en andere dieren uitgebreid.

Ten westen van "Schuttershuske" komt een grote speeltuin en daarnaast een ruim parkeerterrein met fietsenstalling. Het voetbalveld van de V.V. Schuttersveld zal plaats moeten maken voor een grote speelweide. Een andere speelweide ligt tussen twee stroken bebossing, die dwars op de Heidestraat staan. Deze laatste geeft van af de Heidestraat een brede doorkijk, aan het einde waarvan een schelpvormige muziekkiosk gebouwd wordt. De thans bestaande roeivijver wordt vergroot, waarbij de omtrek door gebogen lijnen een minder strakke vorm zal krijgen. De aanlegsteiger van de roeibootjes wordt naar de noordzijde verlegd. Er tegenover komt een groot overdekt terras met zitplaatsen.

Vanaf de westelijke oever van de vijver wordt een zweefbaan aangelegd over een lengte van ongeveer 325 meter over de vijver heen naar een heuveltop aan de oostzijde, het hoogste punt van het park, 25 meter boven het beginpunt van de baan. Twee schuitjes, elk voor 6 personen, worden over deze zweefbaan electrisch voortbewogen.

Bovenop de heuveltop komt een uitzichttoren, van 17,5 meter hoog, waarvan het bovenplateau 42,5 meter boven de vijveroppervlakte ligt. Van dit plateau, dat 6,5 meter in het vierkant is, met oriëntatietafels aan de vier hoeken, heeft men naar alle zijden een prachtig vergezicht. Twee trappen, afgewisseld door bordessen, leiden naar boven. Ook bij deze toren komt een overdekt terras.

Dwars door het park loopt de Rode- of Molenbeek, waarover 9 rustieke bruggen gebouwd worden, aansluitend op de wandelpaden, welke een breedte van 2,5 meter krijgen. Zij doorsnijden in groten getale het park in alle richtingen, om op vele plaatsen uit te komen op ruime open plekken, waar tal van rustbanken staan. Maar ook brede en verharde autowegen doorkruisen het park, dat vier toegangswegen krijgt, geheel omrasterd wordt en alleen overdag geopend zal zijn.

Zal het uitdunnen van de bestaande beplanting en het bijplanten meer tijd vragen, de verdere reorganisatie en inrichting van Schuttersveld, met inbegrip van uitzichttoren en zweefbaan, hoopt men met de Jubileumfeesten der Staatsmijnen klaar te hebben. Dank zij de Staatsmijnen mag Brunssum dan trots zijn op het bezit van een der mooiste en grootste recreatie-oorden in ons land.

Uitzicht vanaf het bordes van het dalstation van de kabelbaan op de nog kale Kleiberg en de daar gebouwde uitzichtoren.

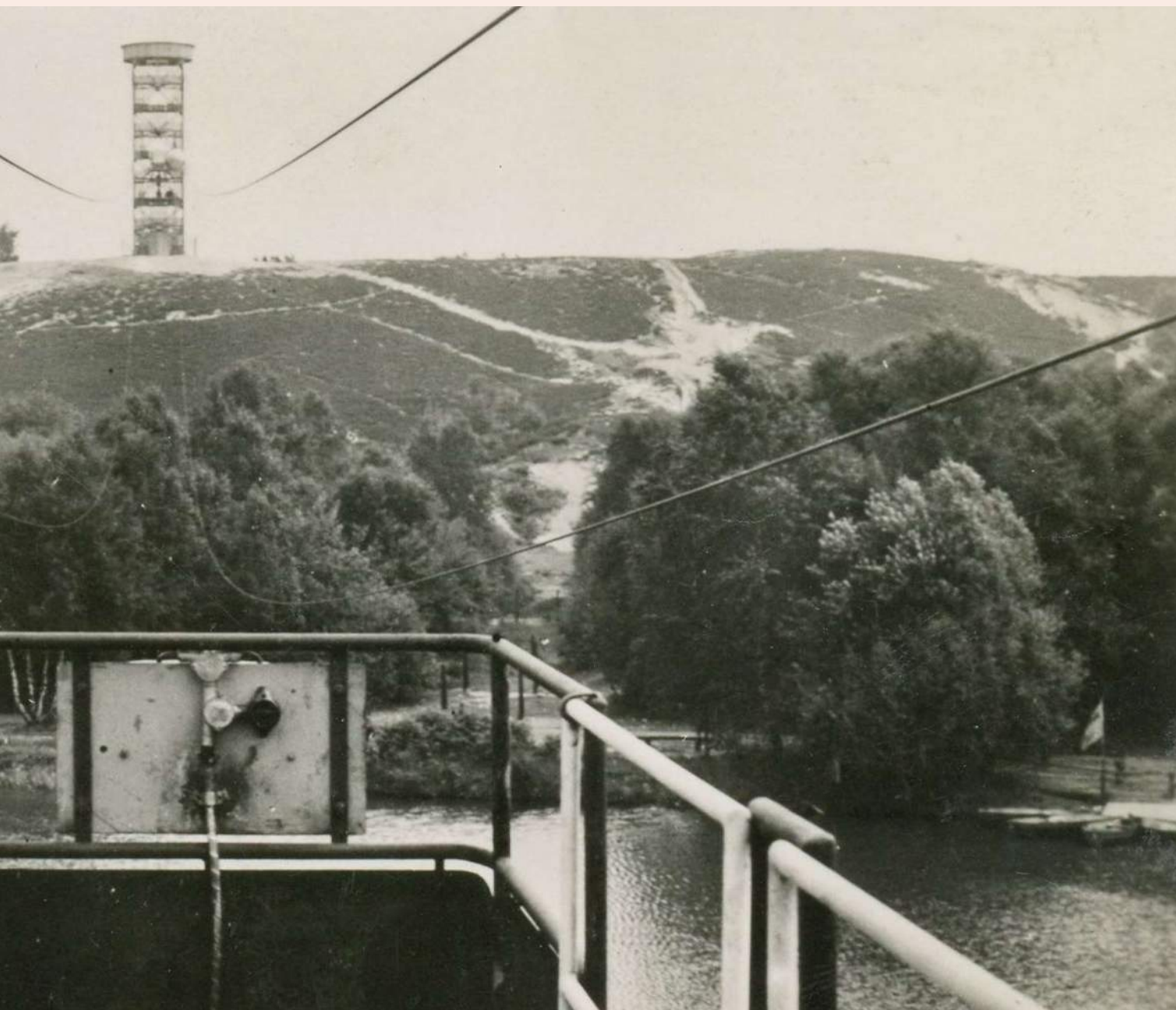
Limburgsch Dagblad, 13 mei 1952

In kader der mijnfeesten. Opening uitzichttoren en kabelbaan in Brunssum.

Gondelen boven de Roeivijver.

Brunssum, 12 mei. De eerste kabelbaan in Nederland werd vrijdagmiddag in het kader van de gouden mijnfeesten in Brunssum in gebruik gesteld door hoofdingenieur Dresen van Staatsmijn Hendrik. Sinds een paar maanden is er met man en macht gewerkt aan de inrichting van het permanente recreatieoord Schuttersveld. Twee voorname attracties in dit natuurpark zijn thans klaargekomen, de ruim 20 meter hoge uitzichttoren op een 27 meter boven de omgeving uitstekende heuvel en de 287 meter lange kabelbaan, die vanaf deze toren over de bebossing van het terrein en verder circa 9 meter boven de waterspiegel van de grote roeivijver die daar ligt, naar de andere zijde hiervan voert.

Twee gondels, elk 600 kg. wegende, worden voortbewogen door een 6 pk motor en kunnen elk 6 volwassenen en 3 kinderen vervoeren. Het tochtje neemt 5 minuten in beslag. Vanaf de uitzichttoren heeft men 'n schitterend uitzicht over de uitgestrekte Brunssummerheide aan de ene kant met op de achtergrond langs de verre horizon tal van kerktorens en mijnschachten tot ver over de grens, in de verte het Amerikaanse vliegveld en meer naar voren, afwisselend groene bebossing witte zandvlakten en

zwarte kolenbergen. Aan de andere kant valt het oog op Brunssum met zijn diverse woninggroepen, de torens en schachten en zware blokgebouwen van de Hendrik.

De opening geschiedde door hoofding. Dresen in tegenwoordigheid van meerdere autoriteiten, o.a. burgemeester J.W. Quint en de wethouders Lejeune, Knoop en Boumans, gemeentesecretaris Houben, bedrijfsing. Brand, de heren Beltrop van de Staatsmijnen en Dekkers, directeur van Openbare Werken. Ook waren aanwezig de commissie van beheer en de uitvoerders van beide werken.

Hoofding. Dresens richtte woorden van dank tot allen, die aan de tot stand koming meewerkten, in 't bijzonder de werkers, die een prestatie verricht hebben, waaraan spreker tot de laatste dag nog getwijfeld had. Met recht mag de commissie zeggen, aldus spreker, dat zij de eerste zweefbaan in Nederland gebouwd heeft. Hierna verklaarde hij de baan voor geopend en werd op de uitzichttoren de vlag gehesen. Burgemeester J.W. Quint dankte als tolk van gemeentebestuur en burgerij voor dit prachtige initiatief, dat naast de vele mogelijkheden, die Brunssum reeds heeft verdere perspectieven opent. Hierna maakten de genodigden een eerste rit.

Uitsnede topografische kaart 1955

1955 topkaart

In de periode 1936-1955 lijken (op basis van bestudering van de topografische kaarten) nauwelijks grote ontwikkelingen plaatsgevonden te hebben in en rondom het Schutterspark. Die zijn er wel geweest, getuige de krantenartikelen, maar deze zijn relatief gedetailleerd, waardoor ze niet (of pas later) verschijnen op de topografische kaart. Opvallend is dat de noord-zuid as die door het park loopt (de voormalige landweer) aan de noordkant is verlengd en een flauwe bocht maakt richting het huidige Oeloven. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de werkzaamheden en het onderhoud aan de pompputten.

Brunssum, Speeluin in het „Schutterspark“

Limburgsch Dagblad, 30 januari 1954

"Schutterspark" wordt uitgebreid.

Brunssum, 29 jan. Het ontspanningsoord "Schutterspark" zal worden uitgebreid met nieuwe attracties. Er wordt een nieuwe speeltuin aangelegd van anderhalve hectare groot, waarin 3000 kinderen kunnen spelen. De nieuwe speelwerken zullen er worden opgesteld. Het café-restaurant Schuttershuske zal verbouwd worden en met een nieuwe vleugel uitgebreid. Verder komt er een openluchtdansgelegenheid. De roeivijver wordt vergroot en er zullen meer roeiboten worden aangeschaft.

Het gerenoveerde Schuttershúske met nieuwe dansvloer.

De vernieuwde padenstructuur noordelijk van de roeivijver langs de Roode beek.

De roeivijver met links het dalstation van de kabelbaan en centraal de overkapt kiosk met terras.

Limburgsch Dagblad, 15 mei 1956

Brunssum. Aanwinsten Schutterspark.

Het ontspanningsoord Schutterspark dat op Hemelvaartsdag opnieuw geopend is, werd in de rustperiode verrijkt met diverse nieuwe attracties. De hoofdingang die verlegd is, is veel ruimer geworden, en is nu toegankelijk voor alle verkeer. Het terras van het Schuttershuuske is geëgaliseerd en zodanig uitgebreid dat het plaats biedt aan 500 a 600 personen. De speeltuin die op eerste Pinksterdag geopend wordt, heeft een nieuwe "roetschbaan" van 30 meter lengte gekregen. Het afzetbordes heeft 'n hoogte van 12 meter. Vier pauwen hebben ook hun intrek in het hertenkamp genomen. Bij de uitzichttoren is een terras met buffet aangelegd. De bomengroep die het uitzicht op de roeivijver belemmerde is omgekeapt. In de omgeving van de toren is een duiventil aangebracht. Een ruimte parkeerplaats verschaft alle gemotoriseerde voertuigen gelegenheid tot parkeren; ook de rijwielstalling aan de Brunahildestraat is verbeterd en uitgebreid. Ten gerieve van de gasten zal een overzichtelijke plattegrond worden aangebracht.

Uitsnede topografische kaart 1959

1959 (topkaart)

Ten zuidoosten van het park is op de steenberg een toename te zien aan industriële gebouwen en infrastructuur. Ten westen van het park is de mijnwerkerskolonie Egge (Eggen) gerealiseerd. In het park zelf zijn de drie bassins omgevormd tot een landschappelijk gevormde vijver. De steenberg van de Hendrik grenst nu ook aan de oostzijde direct aan het Schutterspark. Het noordelijk deel van het Schutterspark is nu voor een groot deel bebost.

Limburgsch Dagblad, 27 juli 1962

Kabelbaan van 400 meter leidt naar hoge uitzichttoren

Schutterspark in Brunssum beleeft 10-jarig bestaan.

In tien jaar tijds meer dan 3 miljoen bezoekers.

Brunssum, 26 juli. Bij helder weer kun je de televisietoren in Roermond zien als je de kijker van de boswachter mag lenen. En met het blote oog de staatsmijn Maurits. Het is een fantastisch gezicht. Practisch alle Nederlandse mijnen, verschillende Duitse mijnbedrijven, zoals dat van Ubach-Palenberg steken hun brakende schoorstenen en zwarte steenbergen omhoog en breken het groene golvende landschap wanneer je boven op de hoge uitzichttoren in het Schutterspark te Brunssum staat. Via een schommelende gondel, hangende aan een vertrouwen inboezemde kabel glijd je langzaam omhoog van de roeivijver naar de uitzichttoren, welke een niveauverschil van ongeveer vijftig meter met de roeivijver heeft. Twee roodgelakte gondelwagens onderhouden een voortdurende verbinding tussen de begane grond en het stalen gevaarte van de toren. Onder schuiven de bossen en de roeivijver langzaam voorbij. Een bonte warreling van luchtige zomerjaponnetjes en helle kindervakantiekleding op het zonnige water. De mensen zwaaien je gedag alsof je begonnen bent aan je eerste ruimtereis.

Het is er altijd vol op de grote roeivijver, soms te vol; de bootjes waggelen over het water, onhandige en bedreven handen proberen de logge scheepjes in goede koers te houden. Gelach en blijheid vind je er altijd. En dat is het voornaamste. Dat is ook de voornaamste reden voor het bestaan van het ontspanningsoord Schutterspark. De personeelsleden en daarnaast de vele toeristen 'n goedkope vorm van ontspanning bieden, zodat ze een heerlijk dagje uit kunnen zijn in de vrije natuur.

Het Schutterspark is dan ook geen commerciële instelling. Het is een ontspanningsoord in het bezit en onder het beheer van de Staatsmijnen om haar arbeiders naast de zware arbeid een verantwoorde vorm van ontspanning te bieden. Het veertig ha grote park met zijn vijver, zijn speeltuinen, zijn dierenpark, kabelbaan en diverse andere attracties is daarvoor ook wel uitermate geschikt. Aan de achterzijde wordt het geheel omzoomd door de uitgestrekte Brunssumerheide. Bossen en verantwoorde parkaanleg bieden frisheid en rust.

Wanneer je vanaf de grote weg Brunssum-Schinveld het ontspanningsoord nadert, hoor je steeds in de verte het klagend geroep van de arrogante blauw-schitterende pauwen. Langs het dierenpark kom je dan vanzelf bij het witte restaurant. Altijd vind je kinderen die hun brood voeren aan de herten en reeën.

Eén ree is er dat erg opvalt tussen zijn soortgenoten. Het heeft dan ook wel een bijzondere geschiedenis. Als jong diertje werd het gevangen door de graaf van Amstenrade ergens in het vrije

Panoramaterras bovenop de Kleiberg.

veld te Schinveld. De graaf ontfermde zich over het hulpeloze wezentje en nam het mee naar zijn kasteel waar het al vlug wende aan de bewoners en vrije toegang had tot alle vertrekken. Met het verstrijken der jaren werd het echter steeds moeilijker het dier binnenshuis te houden zonder al te veel moeilijkheden. Ten einde raad wendde de graaf zich tot het bestuur van het Schutterspark die de ree dankbaar aanvaardde voor het dierenpark. Men zat echter met de grote moeilijkheid waar het dier onder te brengen. Onder de andere herten ging zeer moeilijk omdat men terecht vreesde voor onverkwikkelijke vechtpartijen. Een tijdlang werd het beest daarom afgezonderd tot men onlangs het besluit nam het gewoon tussen zijn soortgenoten te laten rondwandelen. Het experiment slaagde tot ieders tevredenheid. Wanneer men nu langs het hertenpark loopt merkt men het edele dier direct op omdat het qua kleur nogal veel verschilt van zijn zusters en broeders; het is veel donkerder.

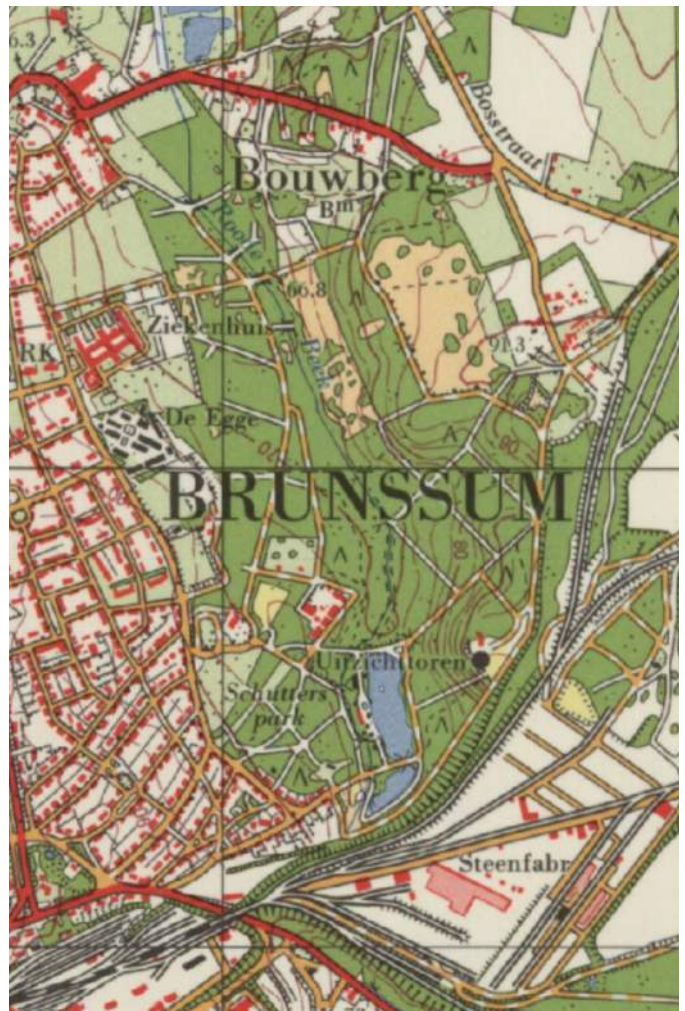
Naast het restaurant dat doorlopend zomer en winter geopend is vindt men de grote speeltuin: een waar kinderparadijs. Een geweldige glijbaan van 20 meter hoog en 50 meter lang vormt het middelpunt van deze kinderattractie. Nu heeft men de gelukkige gedachte gehad naast deze oude speeltuin een tweede kinderspeelplaats aan te leggen, maar dan met een overvloed aan grasland, zodat de kinderen naar hartenlust kunnen ravotten en allerlei balspelen kunnen beoefenen. Volwassenen kunnen daarbij heerlijk liggen zonnen. Voor een overdekte ruimte is gezorgd in de vorm van een langwerpig terras. Voor de allerkleinsten overweegt men dan nog in de toekomst een aparte speeltuin te ontwerpen boven naast de uitzichttoren. Men wacht echter nog met dit

project tot de aangebrachte beplanting voldoende beschutting biedt tegen de zon en de soms harde wind. De ouders kunnen – terwijl hun kinderen heerlijk ronddartelen – gebruik maken van de fraai aangelegde zonneterrassen, waarvan men een magnifiek uitzicht heeft over de wijde omgeving.

Druk is het er altijd in dit unieke ontspanningsoord. Jaarlijks komen er zo'n 25.000 bezoekers. Uit heel Nederland komen ze. Toeristen die in Valkenburg verblijven komen meerdere dagen naar het Schutterspark. En ook de jeugd is er altijd in grote getale aanwezig. Iedere avond is er namelijk buiten op het terras dansen.

De leuke wegwijzers naar een ontwerp van de schilder Paes wijzen de bezoeker de weg tussen de veelheid van attracties. En ook het restaurant – Schuttershuske – is een waar lustoord. Brede mooie aangelegde terrassen en koele zalen bieden de toerist alles wat hij maar wensen kan. In de tien jaar dat deze ontspanningsgelegenheid nu bestaat heeft hij zijn nut meer dan voldoende bewezen. Het is een gelukkige gedachte geweest van de Staatsmijnen bij haar vijftigjarig bestaan in 1952 dit park te openen voor haar personeel en de toeristen.

Uitsnede topografische
kaart 1968

Limburgsch Dagblad, 24 maart 1977

Gaas en prikkeldraad omgeven Schutterspark.

Brunssum. Het ontspanningscentrum Schutterspark, de groene long aan de voet van de Brunssumse woonwijk Schuttersveld, zal binnen enkele dagen omgeven zijn door een hoog hekwerk dat "afgezoomd" wordt met enkele prikkeldraden.

Overigens wordt momenteel binnen het ontspanningscentrum alles op haren en snaren gezet om per 1 april aanstaande de poorten te openen. De eigenaresse van het ontspanningscentrum Schutterspark, het recreatieschap Oostelijk Zuid-Limburg, is daartoe contractueel gehouden, gelet de aangegane overeenkomsten met de BV Boré en Gigi Moser. Beide contractanten is per die datum de exploitatie gelaten van de diverse attracties in het ontspanningscentrum.

Kamp

Gelaten zien de bewoners van de aan het Schutterspark grenzende wijk Schuttersveld de ontwikkelingen in "hun groene long" tegemoet. Oud-voorzitter Jan Lubberdink van het wijk-overlegorgaan die eertijds in niet mis te verstande bewoordingen zijn visie gaf omtrent de thans in uitvoering zijnde afrastering neemt voorlopig een afwachtende houding aan. Wel wil hij kwijt dat het plaatsen van het hekwerk zijn uitwerking in de wijk Schuttersveld niet mist.

Van diverse wijkbewoners hoorde hij de bittere constatering dat het concentratiepunt Schutterspark het aanzien van een concentratiekamp krijgt.

Entree.

Zijn grootste zorg geldt de heffing van entree aan de twee toegangspoorten van het park. Desgevraagd verklaarde mr. H.T. Vrouwenraets, waarnemend voorzitter van het recreatieschap, dat van een entreeheffing aan de poorten van het park geen sprake zal zijn. "Wel zullen de parkbezoekers moeten betalen, wanneer zij van de diverse attracties gebruik willen maken".

Een van die attracties is de slee- annex skihelling aan gene zijde van de (grote) roeivijver, aan de voet van de uitkijktoren. Die helling is inmiddels voorzien van een kunststofbekleding.

Ten faveure van de recreant zijn onder andere alle hoofdpaden in het park belegd met een laag asfalt, evenals de parkeerplaatsen aan Beek- en Heidestraat. De bezoekers van het Schutterspark zullen voorlopig evenwel de penetrante stank en het bijbehorende monotone gebrom van het industriële gebeuren boven op de aanpalende steenberg van de voormalige mijn Hendrik voor lief moeten nemen.

1966

De laatste, officiële kolenwagen, met de allerlaatste kolen die de staatsmijn Hendrik te Brunssum zou delven, kwam op maandag 5 december 1966 boven. Het mijnsterrein van de Hendrik werd in 1967 overgedragen aan de NAVO (Afcnt). (bron:demijnstreek.net).

1968 Topkaart

Rondom het Schutterspark is (uiteraard logisch als gevolg van de sluiting van de mijn) een afname te zien van spoorlijnen en fabrieksgebouwen. In het park zijn op basis van een vergelijking van de topkaarten periode 1959 en periode 1968 weinig veranderingen te zien in het park. De uitzichttoren wordt nog steeds op de kaart aangegeven en is dan ook nog aanwezig.

1970

Na de mijnsluiting schonk de Staatsmijn het park op 1 januari 1970 aan de gemeente Brunssum, die het verkocht aan het recreatieschap streekgewest OZL (bron: www.demijnstreek.net)

Limburgsch Dagblad, 2 april 1977

Opening van het Schutterspark

Brunssum. Zaterdagmiddag 9 april om 15.00 uur wordt het geheel gereconstrueerde Schutterspark aan de Heidestraat in Brunssum feestelijk geopend. Op de openingsdag is het park voor iedereen toegankelijk tussen 16.00 en 18.00 uur. In die periode zijn in het Schutterspark diverse attracties.

Limburgsch Dagblad, 15 juni 1977

Recreatie voor jong en oud in fraai "Schutterspark"

Zelfs toen de wielen in de schachtbokken van de Staatsmijn Hendrik nog driftig rondwentelden was Brunssum beslist geen grauwe en gore mijnplaats. Door de groene bossen, de heide, kortom het golvende groene landschap er omheen overheerste het sombere beeld van "de koel" toch niet. De Hendrik ligt nu al jaren stil en daardoor heeft het natuurschoon rond de vroegere industrieplaats nog aan waarde gewonnen. Mede daardoor is Brunssum en omgeving uitgegroeid tot een van de belangrijkste recreatiegebieden in Zuid-Limburg.

Wie kent niet de fraaie Brunssumerheide? Of het bestaan van de Schinveldse bossen? Limburgse recreanten die regelmatig genieten van de prachtige natuur in onze streek behoeft men er nauwelijks de weg te wijzen. Temidden van de prachtige gebieden is sinds kort ook het vroegere "Schutterspark" in zijn oude glorie herrezen. Na een fikse renovatie heeft het grote park met zijn talrijke geasfalteerde wandelpaden, temidden van de weelderige bomengroei, in april weer zijn poorten geopend. Ruim dertig jaar geleden werd dit park door de Staatsmijnen aangekocht en vervulde toen al een functie in het kader van de ontspanning. Thans is het "Schutterspark" eigendom van het Recreatieschap Oostelijk Zuid Limburg en wordt geëxploiteerd door de B.V. Boré uit Maastricht.

Uitsnede topografische kaart 1979

1979 Topkaart

De verstedelijking rondom het Schutterspark neemt toe aan de westkant. Maar ook aan de noordoostkant van het park is een toename te zien aan industriële bebouwing. In het park zijn kleine veranderingen waarneembaar, zoals een afname van de padenstructuur ten westen van de roeivijver. Ook zijn aan de westkant van het park (bij De Egge) voetbalvelden toegevoegd op de overgang van bebouwing en park.

Limburgsch Dagblad, 27 februari 1985

Schot in facelift voor Schutterspark

Brunssum. De fractievoorzitters van alle politieke partijen in Brunssum hebben zich in eerste instantie eensgezind positief uitgelaten over de plannen die het Recreatieschap voor het Schutterspark heeft ontwikkeld. Dat gebeurde onlangs in de commissie Algemeen Bestuurlijke Aangelegenheden waar burgemeester L. Hoogland de 'facelift' voor het park ter sprake bracht.

Momenteel vinden er onderhandelingen plaats met twee particuliere instanties die erover denken in het bungalowpark te investeren. Het is vooral de bouw van deze 150 vakantiehuisjes die het park binnen twee jaar in een winstgevende onderneming moet omtoveren. Burgemeester Hoogland wil op korte termijn de plannen met de provincie bespreken. Volgens hem hebben GS zich al 'welwillend' uitgelaten over een subsidie voor het verbeteren van de infrastructuur in het park.

Met deze facelift wil het recreatieschap, die het Schutterspark beheert, niet alleen het slecht onderhouden park opkrikken. Ook zou daarmee een einde moeten komen aan de jaarlijks stijgende exploitatietekorten van het Schuttersveld.

Uitzicht over de roevijver met op de achtergrond de steenberg van de Hendrik en de dan nieuwe weg Ganzepool. Links aan de rand is de skihelling zichtbaar. De gondelbaan is dan al weg.

Limburgsch Dagblad, 11 maart 1987

Na plannen voor Strijthagen nu niet meer haalbaar. Geen bungalowproject meer in Schutterspark.

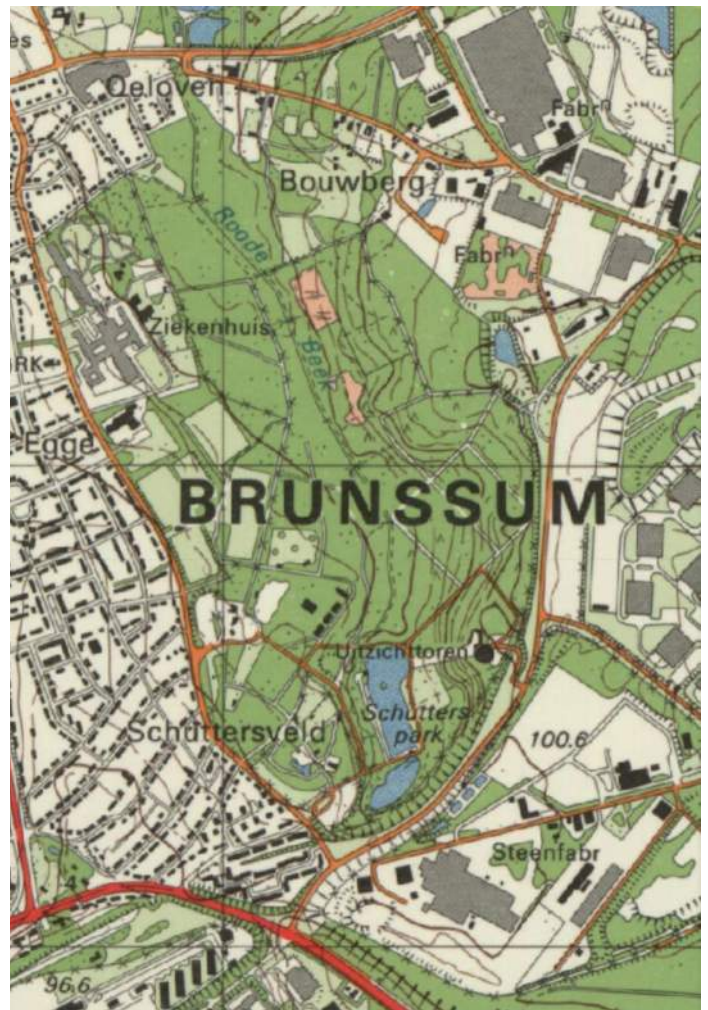
Brunssum. Er komt geen bungalowproject in het Schutterspark in Brunssum, hoezeer het Recreatieschap Oostelijk Zuid-Limburg ook geprobeerd heeft Vendex te bewegen behalve het sporthotel bij de golfbaan ook bungalows te bouwen in het Schutterspark. Burgemeester Louw Hoogland van Brunssum (tevens voorzitter van het Recreatieschap) heeft dat gisteravond in de Brunssumse gemeenteraad meegedeeld.

Limburgsch Dagblad, 1 februari 1989

Fracties raad Brunssum: 'Schutterspark verdient al onze aandacht'.

Brunssum. Alle fracties van de Brunssumse gemeenteraad hebben zich uitgesproken vóór aanpak van het Schutterspark, dat in het slop is geraakt en amper nog bezoekers trekt. Het Schutterspark kwam ter sprake in de discussie over de vier ton subsidie voor de golfbaan omdat enkele raadsleden vonden dat dat geld beter aan het opknappen van het Schutterspark zou zijn besteed.

Toen dit eenmaal ter sprake was gekomen, bleek de hele raad met de teloorgang van het Schutterspark in de maag te zitten en hield ook burgemeester Hoogland een pleidooi voor aanpak van het park, op korte termijn. "Morgen is er zelfs een gesprek met een potentiële investeerder, die expositiestukken van een grote tentoonstelling aan Brunssum wil verkopen, die we mogelijk in het Schutterspark kunnen zetten. Niet dat dit zo veelbelovend is, maar er wordt in ieder geval aan gewerkt."

Uitsnede topografische kaart 1989

Limburgsch Dagblad, 2 februari 1989

'Opknap-plan Schutterspark voor zomer af'

Brunssum. Burgemeester Louw Hoogland van Brunssum heeft gisteravond laten weten dat zijn gemeente naarstig werkt aan een opknap-plan voor het verloederde Schutterspark en dat het de bedoeling is dat dit plan nog voor de zomer in de raad komt. Gisteren had Hoogland een gesprek met een potentiële investeerder, die mogelijk expositie-stukken van een grote natuurwetenschappelijke tentoonstelling naar Brunssum wil halen, om ze in het Schutterspark als nieuwe attracties uit te baten.

Limburgsch Dagblad, 5 september 1989

Bewoners Schuttersveld tegen aanleg Themapark

Brunssum. Ruim duizend bewoners van het Schuttersveld in Brunssum zijn tegen de realisatie van een themacentrum in het sterk verloederde Schutterspark. De bewoners eisen naast de instandhouding van het ontspanningsoord in zijn huidige vorm, zorgvuldig onderhoud van het park en de aanleg van nieuwe bomen.

Ook willen de bewoners van de gemeente 'lange termijngaranties' omtrent de gratis toegang tot het park, dat meer dan een halve eeuw geleden voor de ontspanning van kompels uit de mijnwerkerswijk Schuttersveld werd aangelegd. Bovendien vragen de bewoners zich af waar de herten zijn, die onlangs om onduidelijke redenen uit het park verdwenen.

1989 Topkaart

De hoofdstructuur van het park is nog steeds duidelijk aanwezig, zoals ook op de voorgaande topkaarten. Op de kinderboerderij is een waterpartij gerealiseerd. De oude landweer is als afgekapt ter hoogte van het ziekenhuis en loopt niet meer door als brede weg. De uitzichttoren wordt nog steeds genoemd op de kaart.

Aan de zuidkant van het Schutterspark is een aantal woningen van de mijnkolonie Schuttersveld gesloopt om plaats te maken voor de huidige parkeerplaats. Ook wordt het zuidelijke deel van mijnkolonie gesloopt om samen met de rand van de steenberg Hendrik te worden omgevormd tot de woonbuurt Beekstraat/Kleikoelen en de huidige kruising Rimbürgerweg/Ganzepool.

Limburgsch Dagblad, 26 oktober 1989

Echtpaar lucht hart over 'verrot' Schutterspark

"Er wordt helemaal niets meer gedaan aan het Schutterspark. Je ziet alles terugvallen. Vroeger was het hier nog gezellig. Voor jong en oud van alles te doen. Maar de laatste tien jaar heeft de gemeente het park op een schandalige manier laten verpauperen." Afgelopen zondag liep het echtpaar Arts uit Brunssum het dagelijkse rondje in het Schutterspark. Voor de 62 jarige mevrouw Arts was dat ook bijna haar laatste rondje geworden.

Vanaf het hoger gelegen gedeelte van het park liep het echtpaar de trap af naar de roeivijvers. Halverwege wilde mevrouw Arts even rusten en leunde tegen de houten leuning naast het pad. De verrotte paal brak af en ze tuimelde een paar meter naar beneden. Maar de houten leuning naast de trap zijn niet de enige tekenen van de snelle verpaupering in het eens zo geliefde Schutterspark. De heer Arts wijst op de bielzen die dienst doen als traptreden. "Verrot, overal. Je moet echt uitkijken waar je je hakken neerzet, want je nek is hier zo gebroken. Schandalig is het. Kijk nu toch eens naar die banken. Nooit een likje verf gehad. Ik ga daar niet zitten, zonde van mijn goede kleren".

Limburgsch Dagblad, 14 september 1989

Themaplannen Schutterspark op laag pitje.

De plannen van de gemeente Brunssum en de taakgroep Recreatie van het Streekgewest om het Brunssumse Schutterspark – al dan niet via de aanleg van een themapark – uit de versukkeling te halen, zijn op de lange baan geschoven. Burgemeester Louw Hoogland, die gezien mag worden als een van de drijvende krachten achter het project, heeft de gemeenteraad van Brunssum hierover gisteravond geïnformeerd.

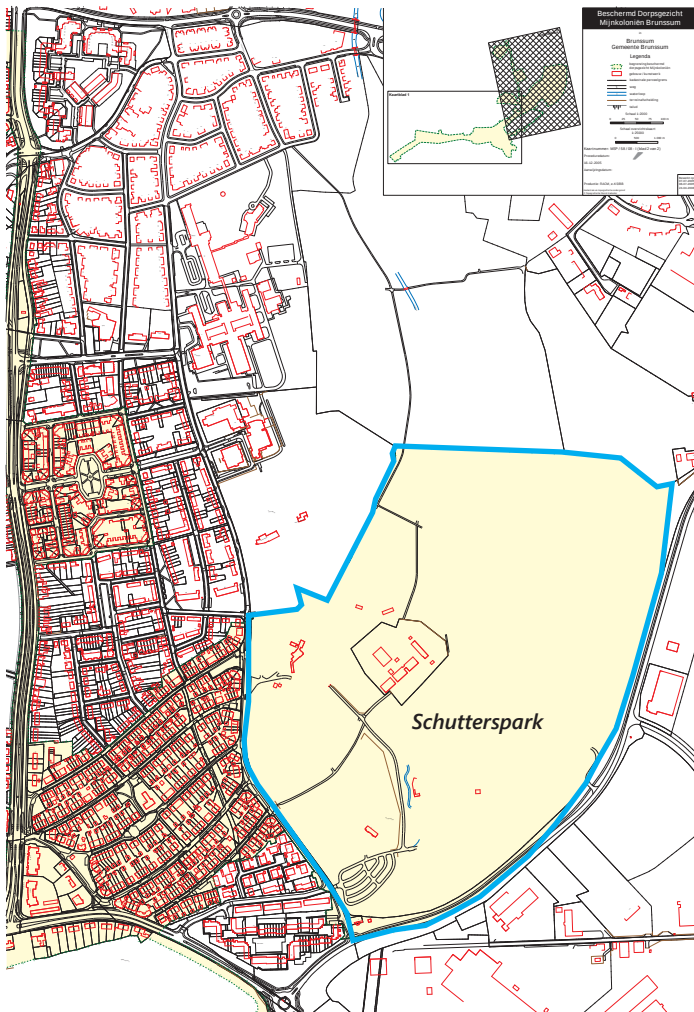
Limburgsch Dagblad, 25 oktober 1989

Motie tot behoud Schutterspark in zijn huidige vorm

Raadslid Van Betuw heeft gisteren tijdens de algemene beschouwingen van Brunssum een motie ingediend tot het behoud van het Schutterspark in zijn huidige vorm als familiepark. De motie behelst het afwijzen van de gemeentelijke plannen om het verloederde Schutterspark via de realisatie van een modern themapark uit het slop te halen.

Restanten van de keerwand van het panoramaterras nabij het klimpark.

Begrenzing beschermd dorpsgezicht Mijnskoloniën Brunssum met daarop blauw omlijnd deelgebied Schutterspark.

Uitsnede topografische kaart 1999 met daarop rood omlijnd de begrenzing van het beschermd dorpsgezicht, deelgebied Schutterspark.

Eind jaren '80, begin jaren '90 (van de vorige eeuw)

De in 1952 gebouwde uitkijktoren (aanlanding kabelbaan) werd begin jaren '90 van de vorige eeuw gesloopt. Ook het naast de toren gelegen restaurant en zonneterras is in deze periode afgebroken. Dit hangt samen met de aankoop van het park door de gemeente Brunssum in 1991 (bron: www.demijnstreek.net).

Het groenstructuurplan uit 1993 (buro W. van Heukelom) stelt naast een verbetering van het recreatief functioneren

van het Schutterspark voor de Roode beek als basis te benutten voor de versterking van de ecologische functie van het gebied. De meer intensieve recreatiefuncties dienen daarbij beperkt te worden tot de westzijde van de beek, zodat langs de oostzijde een volwaardige ecologische verbinding kan ontstaan. Ambitie daarbij is tevens om zuidelijk van het Schutterspark de kop van de steenberg van de Hendrik af te graven om vervolgens de Roode beek te ontkluizen teneinde de ecologische verbinding langs de oostkant van Brunssum te completeren.

1999 Topkaart

De uitzichttoren wordt niet meer weergegeven op de topkaart uit 1999. Ook het bijbehorende restaurant en zonneterras zijn inmiddels gesloopt. Praktisch het gehele gebied worden als bos aangeduid. De luchtfoto van 2003 bevestigt dit. Als herkenbare elementen zijn nog aanwezig de voormalige roeivijver, de pompgebouwen, het Schuttershuske met omliggende delen van de speeltuin en de zuidelijker gelegen kinderboerderij. Ook het noordelijk deel, waar nu de hangvenen en heide openheid bieden, geven een dichtgegroeiende indruk.

Het is dan ook niet voor niets dat ook de Provincie Limburg met de vaststelling van het POL 2001 het Schutterspark aanduidt als bos- en natuurgebied. De enige delen die buiten deze aanduiding blijven zijn het Schuttershuske, de omliggende speeltuinen en het noordelijk gelegen voetbalcomplex. Dit blijft zo in 2006 bij de actualisatie van het POL. Pas in 2014 vindt een correctie plaats, waarbij het Schutterspark, voor zover gelegen aan de westzijde van de Roode beek, wordt heringedeeld bij de Bronsgroene Landschapszone.

De jaren '00 geven een omslag weer in de omgang met het Schutterspark. Het streven naar natuurontwikkeling wringt met de historie van het Schutterspark en de waarde die de omgeving hecht aan het recreatieve medegebruik. Kort na elkaar komt een aantal ontwikkelingen op gang dat leidt tot een herwaardering van het park.

Enerzijds wordt de Roode beek gerenatureerd en worden de hellingvenen hersteld. In die tijd worden (waarschijnlijk) ook de knuppelbruggen aangelegd in het natuurgebied. Anderzijds worden nieuwe initiatieven ontplooid op het gebied van recreatie waarbij achtereenvolgens het Blotevoetenpad (2008), de minihaven en de minispoorlijn (2010; opslag en reparatie vindt plaats in pompgebouw 4) het resultaat zijn. In dezelfde periode is de kinderboerderij gerenoveerd en uitgebreid met een speeltuin. Ook worden de pompgebouwen van Staatsmijn Hendrik gerestaureerd (oplevering 2011) en (sinds 2017) in gebruik genomen als feestzaal (pompgebouw 1), theater- en muziekhall (pompgebouw 2) en expositiehal (pompgebouw 3).

In het kader van de Grünmetropole wordt vanaf 2008 ingezet op de ontwikkeling van het 'Kunstenpark Energie' in het Schutterspark. In hoeverre dit daadwerkelijk kunstwerken in het park heeft opgeleverd is niet bekend. Ook worden informatievoorzieningen aangebracht in het park waarvan de restanten nog aanwezig zijn.

Het Schutterspark is daarnaast in 2009 aangewezen als beschermd dorpsgezicht, in samenhang met een aantal mijnkoloniën en het Vijverpark. De bescherming omvat het complete zuidelijke deel van het terrein, min of meer tot aan de denkbeeldige lijn tussen de straten De Insel en Eindstraat. De waardering voor het Schutterspark bevindt zich op het vlak van de samenhang tussen mijnterreinen, woningbouw en groenvoorzieningen en de wijze waarop deze werd geïnitieerd door de Staatsmijnen en vervolgens evolueerde tot aan de mijnsluitingen.

Het vlonderpad over de heide en hangvennen in het noordelijk deel van het Schutterspark.

Het Schuttersspoor van de Stoomgroep Limburg.

De gerenoveerde kinderboerderij.

De gerestaureerde pompgebouwen (eigenlijk filtergebouwen/ontijzeringsgebouwen).

De minihaven aan de oostzijde van de voormalige roeivijver.

De entree van het Blotevoetenpad bovenop de Kleiberg.

Uitsnede topografische kaart 2011

Uitsnede topografische kaart 2021

De pompgebouwen en omliggende weides hebben zich ontwikkeld tot evenementenlocatie.

Het Schutterspark blijkt vandalismegevoelig. Zo brandt in 2017 het Pompenhuuske af. Intussen is het pand weer compleet hersteld.

2011 Topkaart

Veranderingen die te zien zijn in de periode 1999 en 2011 hebben vooral betrekking op het noordelijke deel van het Schutterspark. Opvallend is dat er een tweede Roode Beek bij gekomen is; een meanderende beek die parallel aan de oorspronkelijk (gekanaliseerde) Roode Beek stroomt. Ook is het gebied met de hangvennen groter geworden dan te zien op het vorige kaartbeeld.

2011-2021

In het afgelopen decennium ontwikkelt het Schutterspark zich tot een afwisselend bos- en natuurgebied in het noorden en oosten en een intensief gebruikt recreatiegebied aan de zuidzijde. De pompgebouwen en de aanliggende voormalige speeltuin ontwikkelen zich tot een evenementenlocatie waar jaarlijks festivals als Rock op 't Gras en Intensss gehouden worden.

Als gevolg van het vervreemden van terreingedeelten door de gemeente en opeenvolgende ontwikkelingen wordt, ondanks het gebruik, ongemerkt een verrommeling van het park in het hand gewerkt. Daar komt bij dat de locatie vandalismegevoelig blijkt.

In 2017 wordt op de locatie van de voormalige uitzichttoren en het panoramarestaurant Park het Plateau geopend, een klimbos aangevuld met kleinschalige horeca en buitenactiviteiten. In 2020 is Park het Plateau aansluitend een MOZL Trailhub geworden. Dat wil zeggen, een startpunt voor mountainbikers waar ook faciliteiten zijn om de fietsen af te spuiten. Ook kun je er terecht voor kleine reparaties, verhuur van mountainbikes en horeca.

De grootste verandering van het afgelopen decennium is de realisatie van de Buitenring ten noorden en oosten van het Schutterspark. Aan de zuidkant van het park (nabij de vijvers) is een brug gerealiseerd, waardoor er een fraaie verbinding parallel aan de Rode Beek is gecreëerd tussen het Schutterspark en de Brunssumerheide. In samenhang met beide ontwikkelingen is het MTB Bikepark Hendrik gerealiseerd. Daarmee richt de oostkant van het Schutterspark zich ongemerkt ook nadrukkelijk op de omgeving.

Park het Plateau, op de locatie van de voormalige uitzichttoren en het voormalige panoramaterras.

Een doorgraving van de steenberg Hendrik en herstel van de Roode beek creëert een direct verbinding met de Brunssumerheide.

1.2 Conclusies op basis van de ontwerp- en ontwikkelingsgeschiedenis

Op basis van de ontwerp- en ontwikkelingsgeschiedenis van het Schutterspark moet geconcludeerd worden dat twee krachtenvelden bepalend zijn geweest voor de totstandkoming van het park zoals we dat nu kennen.

Enerzijds is er het functionele, bedrijfseconomische krachtenveld, beginnend in het agrarische verleden van het gebied, maar dominant gestuurd ten tijde van de mijnbouw. Landbouw, Kleiwinning, steenstort, bosbouw en waterwinning zijn sturend en ruimtelijk bepalend geweest voor de karakteristiek van het gebied zoals we dat nu kennen en hebben ertoe bijgedragen dat na het wegvallen van de economische basis de natuur kon overnemen. Wat eerst met een functioneel doel was aangelegd, kreeg nu de kans om te verweren, een eigen patina en kwaliteit te genereren.

Anderzijds is er het bekende en gewaardeerde krachtenveld van de vrijetijdseconomie. Op initiatief van de Staatsmijnen is de basis gelegd voor het park waarin we nu nog zo graag recreëren. Echter, na het wegvallen van de sturing en financiering vanuit de Staatsmijnen is, ondanks verwoede pogingen vanuit recreatieschap en gemeente, het verval ingetreden en is een groot deel van de elementen die bepalend waren voor de hoogtijdagen

van het Schutterspark uit het park verdwenen. Pas in de laatste 15 jaar weten ondernemers en gemeente de recreatiefunctie van het park een nieuwe impuls te geven. Behoud door ontwikkeling van de historische kwaliteiten van het volkspark dat het Schutterspark is, is daarbij geen vanzelfsprekendheid.

Voorgaande is tekenend voor volksparken en tevens pretparken (bv Land van Ooit) waar de belangrijkste financier en drijvende kracht achter het park wegvalt, terwijl parallel daaraan maatschappelijke veranderingen op gang komen die vragen om een actieve bijstelling van het aanbod aan recreatieve voorzieningen en sturing op beheer, onderhoud, vormgeving en uitstraling van het park.

In de volgende paragrafen wordt ingegaan op de nalatenschap van beide krachtenvelden. Allereerst wordt ingegaan op de nog zichtbare invloed van het agrarische landschap en de economische bedrijfsvoering van de Staatsmijnen, vervolgens wordt ingegaan op de nalatenschap van de beide ontwerpers van het park. Samen vormen deze elementen de basis voor de visie op de ontwikkelingsrichting van het Schutterspark.

1.2.1 Sporen van weleer – het agrarisch landschap van Rumpen

Wanneer de tranchotkaart met de huidige topografische kaart wordt vergeleken, dan blijkt dat in het Schutterspark nog diverse sporen aanwezig zijn. De belangrijkste daarvan zijn hieronder geduid:

- De landweer, Heidestraat en Peerdendries.
- De perceelscheiding tussen Heidestraat en de oostzijde van de pompgebouwen en restanten van de perceelscheidingen oostelijk op het terrein van de kinderboerderij.
- De veldweg tussen de sportvelden en de pompgebouwen.
- Het tracé van de Roode beek ter plekke van het zuidelijk deel van het Schutterspark.
- Restanten van en herontwikkeld broekbos, heide en hangvennen.

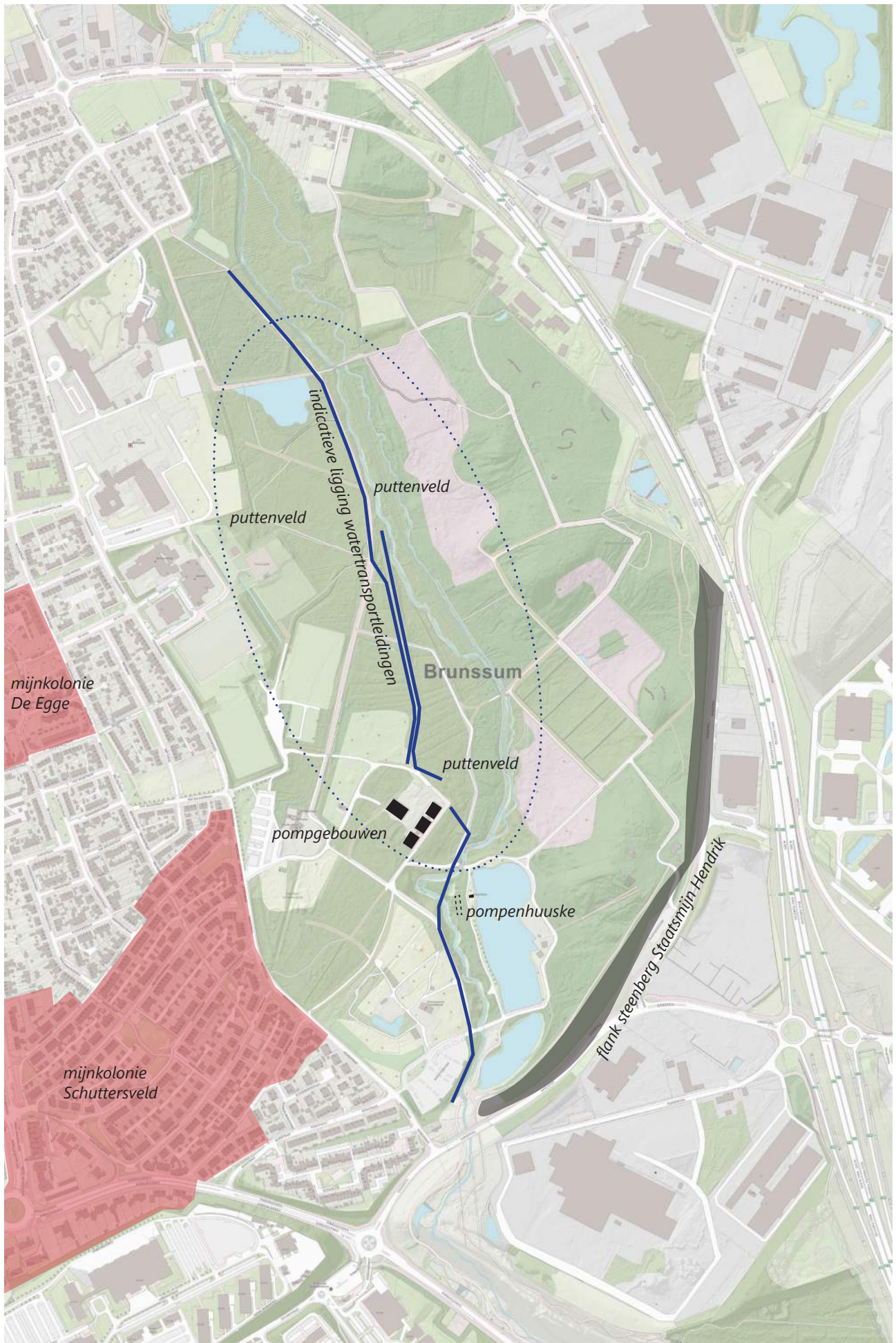
Conclusie: het basispatroon van het agrarische landschap is behouden gebleven bij de bebossing van het gebied en de ontwikkeling tot het Schutterspark dat we nu kennen. Het basispatroon van de percelen is daarbij bepalend geweest voor het ontwerp van het volkspark door Van Nes.

De landweer is herkenbaar aanwezig in de speeltuin bij het Schuttershüske.

Resten van een oude houtwal op het terrein van de kinderboerderij.

1.2.2 Het industrieel erfgoed van de Staatsmijn Hendrik

De historische waarde van het Schutterspark is onlosmakelijk verbonden met dat van de Staatsmijn Hendrik. De proces- en drinkwaterwinning in het Schutterspark heeft beeldbepalende sporen achtergelaten in het park, terwijl de mijn ook de zuidostrand en zuidwestrand van het park heeft vormgegeven. De belangrijkste sporen zijn hieronder geduid:

- De gerestaureerde pompgebouwen (eigenlijk: filter-/ontijzeringsgebouwen) centraal in het park.
- Het pompenhuiske aan de roeivijver.
- De brede bospaden die de transportleidingen herbergen en tegelijk als zichtlijnen in het bos fungeren.
- De bunkerachtige pompputten die als 'follies' in het bos liggen.
- de steile hoge rand aan de zuid- en oostzijde van het Schutterspark.
- de mijnkolonie Schuttersveld aan de zuidwestrand.

Conclusie: de winning van proces- en drinkwater vormt een uniek verbindend element van industrieel erfgoed binnen het Schutterspark. Dat park ligt net zo uniek ingeklemd tussen de steenberg van de Hendrik enerzijds en de woonwijken voor het mijn personeel anderzijds.

De gerestaureerde pompgebouwen liggen op een centrale locatie in het Schutterspark.

De pompputten liggen als follies verspreid over het noordelijk deel van het Schutterspark.

Het tracé van de waterleidingen ligt als een robuuste zichtlijn in het bos. Pompgebouw 1 is net zichtbaar op de achtergrond, zoals een landhuis aan het einde van een laan.

1.2.3 Beeldbepalend bos

Oostelijk van de Roode beek ligt van oudsher een grote oppervlakte gronden van de gemeente Brunssum. In samenhang met de opkomst van de mijnen explodeerde de vraag naar bouw- en stuthout. Het bebossen van broek- en heidegebieden was daarvan het logisch gevolg, zo ook hier in het Schutterspark. De sporen daarvan zijn nog alom aanwezig. De bosstructuur vormt daarom een beeldbepalend aspect van het Schutterspark, zo niet het dominante aspect. De volgende elementen herinneren nog aan de bosbouwkundige ingrepen uit de tijd van de mijnbouw:

- De rationele padenstructuur oostelijk van de Roode beek die het natuurlijk reliëf vrijwel negeert.
- Het systeem van greppels en rabatten als groeiplaatsverbetering voor de toe te passen boomsoorten.
- De aanwezigheid van Amerikaanse eik, Grove den en ander naalddhout in de bospercelen.

Conclusie: de bosbouwkundige ingrepen in de jaren '20 en '30 hebben ertoe bijgedragen dat de bomenstructuur het beeldbepalende aspect is binnen het Schutterspark.

Rationele rechte bospaden begrenzen de verschillende bospercelen.

Greppels zijn hier bewust gegraven om voldoende drooglegging te krijgen voor de houtvesterij.

Ook in het zuidelijk deel van het Schutterspark zijn de boomsoorten uit de productiebossen goed vertegenwoordigd, zoals hier op de evenementenweide.

1.2.4 Het volkspark van Van Nes

Van Nes heeft bij zijn voorstel voor aanleg van het park in 1919 bewust gebruik gemaakt van de structuren die al aanwezig waren.

Van Nes benut de bestaande structuur van perceelranden en veldwegen voor de basisopzet van het Schutterspark. Hij introduceert daarbij het 'Melkhuisje', oftewel het Schuttershüske. Deze wordt aan de landweer gebouwd, aan het einde van de as richting het dal van de Roode Beek, een voormalige perceelscheiding.

De hogere terreindelen ten oosten van de Roode beek worden door van Nes gezien als een bijzondere kwaliteit. Hij geeft ze aan op de tekening en hij legt er (struin)paden naartoe. Ook is op zijn schetsen te zien dat hij zichtlijnen voorstelt vanaf de westkant van de Roode Beek richting de hoger gelegen terreindelen aan de oostzijde. Kanttekening daarbij is dat het gebied oostelijk van de Roode beek destijds compleet uit open heidegebied bestond.

De as ten zuidoosten van het Schuttershüske, het Schuttershüske zelf en het pompgebouw (filtergebouw), inclusief de weg voorlangs het filtergebouw liggen allen nagenoeg in dezelfde richting, dankzij de agrarische percelering die als basis fungeerde.

Conclusies:

- Vooral de (infra)structuren rondom het Schuttershüske uit de periode 1920 zijn nu nog aanwezig.
- Bij de denkbeeldige kruising tussen de as ten zuidoosten van het Schuttershüske en de Roode beek komen veel wandelpaden samen. Ook werd van hieruit door Van Nes al gewezen op het bijzondere zicht op een hoger gelegen terreindeel, óver het moeras (nu de roeivijver).
- Het pompgebouw lag ook in de visie van Van Nes centraal in het park. Vanuit de wijk (Schuttersveld) werd een zichtlijn voorgesteld op het pompgebouw. Vanuit dit punt werd ook weer gewezen op het bijzondere zicht op een ander hoger gelegen deel in de omgeving. De zichtlijn heeft in ieder geval tot in de jaren '70 bestaan.
- Het ontwerp van Van Nes was vooral gericht op het zuidelijk deel, met als (stedenbouwkundig) zwaartepunt van ontwikkeling het Schuttershüske en het pompgebouw 1.

Het hoofdpad door het Schutterspark, gezien vanaf het Schuttershüske.

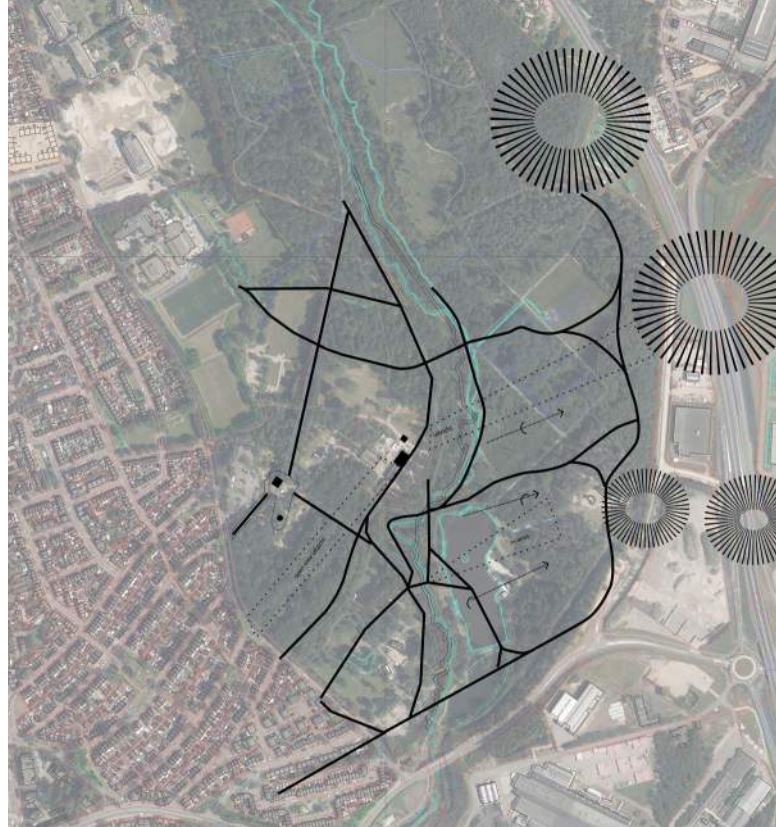
De weg links komt uit het ontwerp van Van Nes. Rechthoek tussen de Beuken door lag waarschijnlijk de eerste waterleiding.

De kiosken aan de voormalige roeivijver stonden tot circa 1950 bij het Schuttershüske (zie blz 15).

Ontwerptekening KC van Nes geprojecteerd op luchtfoto huidige situatie

Lijnen en uitgangspunten uit schetsontwerp KC van Nes geprojecteerd op luchtfoto huidige situatie

K C. van Nes.

K.C. van Nes (Boskoop, 23 april 1876) was afkomstig uit een geslacht van boomkwekers en was eigenaar van de boomkwekerij 'Firma K. van Nes en Zonen' in Boskoop. In een catalogus van 1901 wordt – naast een overzicht van bomen en struiken – ook reclame gemaakt voor het "Ontwerpen en aanleggen van parken, buitenplaatsen, tuinen, boomgaarden en vruchthoven".

In het werk van Van Nes keert de combinatie van de vakgebieden landschapsarchitectuur en stedenbouw geregeld terug, bijvoorbeeld in zijn werk voor de Staatsmijnen in Limburg. Tussen 1917 en 1919 ontwerpt hij bij de mijnen 'Emma', 'Hendrik' en 'Wilhelmina' de stedenbouwkundige opzet en de diverse plantsoenen en straatbeplantingen voor zowel het terrein van de mijn zelf als voor de arbeiderswijken daaromheen.

Van Nes was eigenlijk veel meer een landschapsarchitect dan een tuinarchitect. Hij werkte weliswaar in zijn vroege jaren veel in de tuinarchitectuur, maar zijn latere en belangrijkste werken liggen vrijwel allemaal op het gebied van de landschapsarchitectuur, de aanleg van instellingsterreinen, het opstellen van uitbreidingsplannen en de vormgeving van wegbeplantingen.

Stijlkenmerken

Van Nes gebruikte verschillende stijlen naast elkaar, waarschijnlijk was dit afhankelijk van de wensen van de opdrachtgever. Er is in zijn werk wel een verandering in stijl of een introductie van een nieuw soort stijl te herkennen, dit betreft zowel de toegepaste vormtaal en de complexiteit van het ontwerp als het gebruikte planten-sortiment en de wijze waarop dit wordt toegepast.

De volgende indeling van zijn werk is te hanteren:

- A. Ontwerpen in de Gemengde Stijl (voornamelijk tot circa 1915),
- B. Overgang naar meer geometrische ontwerpen (vanaf circa 1915),
- C. Introductie van tuinen met veel heesters en vaste planten (vanaf circa 1923).

uit: Nederlandse Tuinarchitectuur 1850-1940 deel III Jongere Tuinkunst 1900 - 1940, hoofdstuk 3. K.C. van Nes (1876-1952). Eric Blok, 1993.

Op basis van de ontwerpen van Van Es zijn zijn voorstellen te beschrijven als Ontwerpen in de Gemengde Stijl. Er zitten zowel sterke landschappelijke elementen in zijn ontwerpen, als stevige architectonisch/stedenbouwkundige ingrepen. In de Gids voor de Nederlandse Tuin- en Landschapsarchitectuur is de opkomst van de mijnen geschaard onder het fenomeen Industrialisatie en sociale veranderingen. Typisch voor deze periode (1870-interbellum) zijn de landschapsstijl in parken en de gemengde stijl met neo-stijlen. Structuurkenmerken van de gemengde stijl / architectonische tuinstijl die in het voornoemde boek genoemd worden over deze periode zijn sterk gerelateerd aan de plattegrond, de stijl en de functies van het huis of andere bouwkundige elementen. De assen liggen dikwijls in ongelijke assenstelsels en worden gevormd door geplaveide paden, grasparties, moderne zichtkanalen en cascades, bassins met metselwerk, lokale natuursteensoorten of steensoorten die in de architectuur zijn verwerkt, met terrastrappen, balustrades en bloembakken van het zelfde materiaal. Kleine bouwkundige elementen als tuinhuisen en pergola's completeren het geheel.

Ontwerptekening John Bergmans geprojecteerd op luchtfoto huidige situatie

Lijnen en uitgangspunten uit schetsontwerp van John Bergmans geprojecteerd op luchtfoto huidige situatie

J. Bergmans

J. Bergmans (Antwerpen, 6 juni 1892) wordt aangenomen als hovenier bij Van Empelen en Van Dijk, een kwekerij in Aerdenhout. In 1924 vertrekt hij naar Oisterwijk waar hij voorgoed blijft wonen. Tot 1926 is hij 'Chef de Cultures' bij de koninklijke kwekerij Tottenham in Dedemsvaart. Verder werkt hij voor Turkenburg te Bodegraven en ook voor J.H. Faassen-Hekkens boomkwekerijen in Tegelen, waar hij in 1939 in dienst treedt als hoofd van de afdeling tuinarchitectuur.

Zijn ontwerpen tot 1940 tonen nog steeds eigenschappen van de nieuw architectonische aanleg, maar zijn tuinen zijn veel meer met planten aangekleed dan bijvoorbeeld tuinen van Dirk Tersteeg. In grote tuinen combineert hij een rechtlijnig patroon rond het huis met slingerende paden daar verder vanaf. (uit: Nederlandse Tuinarchitectuur 1850-1940).

In nummer 1 Het Land van Herle - Historisch tijdschrift voor Parkstad Limburg – uit 2015 staat het artikel 'Icoon van een volkspark, het Schutterspark in Brunssum', geschreven door Fon Habets. Hierin is geschreven dat "De geschiedenis van het Schutterspark moet gezien worden in het licht van de algemene denkbeelden over de ontwikkeling van natuurgebieden naar volksparken in de nabijheid van opkomende industriegebieden aan het begin van de vorige eeuw. De opkomst van deze volksparken begon in Duitsland."

In het boek *Metropolitane landschapsarchitectuur* (Clemens Steenberg en Wouter Reh) is over het begrip 'Volkspark' het volgende geschreven: In de negentiende Volksgarten

konden wandelaars elkaar ontmoeten en de schoonheid van de natuur ervaren en verkwikt worden door idyllische beelden en taferelen. In zijn *Theorie der Gartenkunst* schreef Hirschfeld (Christian C.L. Hirschfeld 1742-1792), dat het de plaats was om elkaar te ontmoeten en zich te onderhouden. In de Volksgarten kon de stadsbewoner onmerkbaar wegtrekken uit de verderfelijke stad. Aan het begin van de twintigste eeuw ontstond een stedelijke hervormingsbeweging die van aanvang af was doordrongen van emancipatoire sociale ideeën; zij wilde een park 'van het volk voor het volk', gekenmerkt door een streven naar eenvoud en doelmatigheid. Het park moest worden ontworpen als een groot tehuis voor het volk in de openlucht, met verschillende vertrekken voor de meest uiteenlopende activiteiten van groepen mensen, maar ook van individuen. Onderling moesten de ruimten zodanig worden geordend dat het geheel meer was dan de som der delen en er een mooi parklandschap ontstond.

Het ontwerp van het Hamburger Stadtpark was als een tussenvorm van het wandelpark en het functionele park een voorafschaduw van het nieuwe Volkspark. Het Stadtpark moest een alles overstijgend Gesamtkunstwerk worden. Daartoe werd teruggerepen op een formele vorm die een nieuw programma ruimtelijk kon organiseren. De inrichting weerspiegelde het ideaal van de moderne, industriële productie; het park moest als een productiebedrijf zijn opgebouwd om grote aantallen stadsbewoners te kunnen opnemen in een geordend activiteitenpatroon en geoliede activiteiten reeksen.

1.2.5 50 jaar Staatsmijnen, renovatie en uitbreiding door J. Bergmans

Van Bergmans zelf is geen uitgebreide beschrijving beschikbaar van zijn plan voor het park. Wel zijn deze beschrijvingen te halen uit de krantenartikelen van rond 1951 en 1952.

Door de ontwerptekening van Bergmans te projecteren over de huidige situatie is te zien welke parkstructuren van Bergmans nog aanwezig zijn. Enkele ingrepen die Bergmans overgenomen heeft uit eerdere periodes zijn de rechte as (de Landweer) en de locatie van het Schuttershüske. Verder zijn enkele grote ingrepen die voorgesteld zijn door Bergmans meteen te herkennen, zoals de organisch gevormde roeivijver en de kabelbaan. De vijver was als uitgangspunt voor Bergmans al aanwezig, blijkt uit een vergelijking van zijn ontwerptekening en de situatietekening. Bergmans heeft er echter voor gezorgd dat het terreingedeelte oostelijk van de Roode beek definitief bij het Schutterspark werd getrokken.

Bergmans ontwerpt een laat-landschappelijk aandoend parkgebied. Met uitzondering van de reeds aanwezige rechte lijnen in het park, stelt hij voor om nagenoeg alle paden om te vormen naar laat-landschappelijke vormen. De locatie aan de westzijde van de vijver, waar de constructie t.b.v. de aanlanding van de kabelbaan staat is een bijzonder punt waar vele park-elementen samenkomen, zoals de kabelbaan, de Roode Beek en vele wandelpaden. Ook is op de ontwerptekening te zien dat hier een pleinvormige ruimte ontworpen is, met een pergola ter beschutting tegen regen en zon.

Bij een vergelijking met de huidige situatie kan geconcludeerd worden dat maar een klein deel van de initiële ontwerpvoorstellen van Bergmans daadwerkelijk is uitgevoerd. Dit beeld komt ook naar voren uit de nieuwsberichten uit die tijd. Het is dan ook zeer goed mogelijk dat het archief niet het laatste ontwerp bezit, of onderdelen aansluitend ad hoc nader ontworpen zijn door Bergmans.

Op basis van de kostenraming (blz 18) die opgesteld werd door Bergmans is wellicht te concluderen welke onderdelen uit zijn plan als eerste gerealiseerd zijn. Zeker weten doen we dat echter niet.

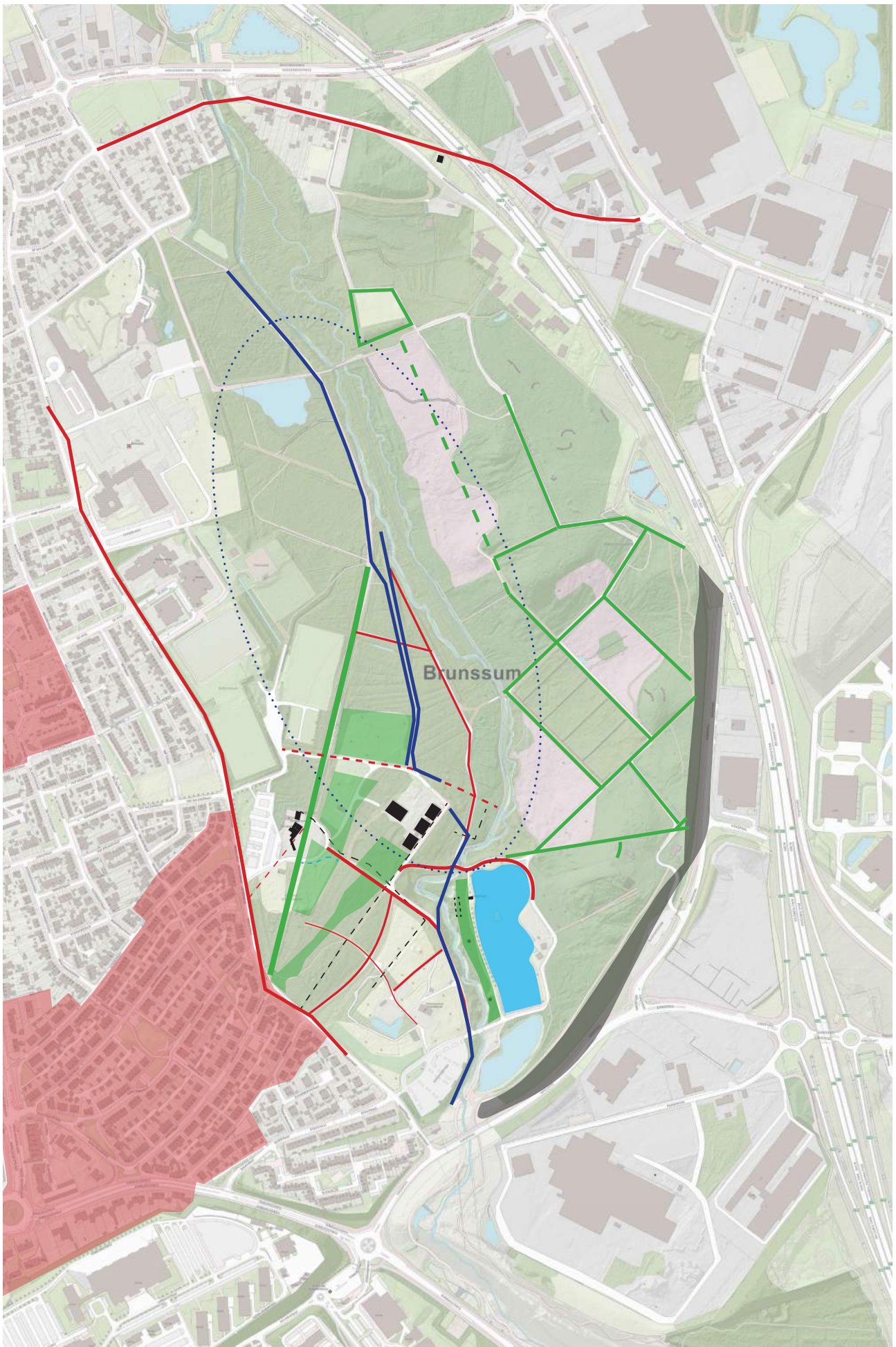
Bergmans is zeer waarschijnlijk betrokken geweest bij de herinrichting van het voorplein van het Schuttershüske. De huidige inrichting is echter van recenter datum.

Bergmans is zeer waarschijnlijk betrokken geweest bij het ontwerp van de speeltuin aan de noordzijde van het Schuttershüske.

De herinrichting van de noordoever van de roeivijver is een van de weinige tastbare ontwerp ingrepen van Bergmans.

1.2.6 Het Schutterspark ademt de historie van de Staatsmijnen

Wanneer de verschillende lagen uit de ontwerp- en ontwikkelgeschiedenis over elkaar worden gelegd, dan blijkt dat de staatsmijnen een dominante invloed hebben gehad op de vormgeving en inrichting van het Schutterspark zoals we dat nu kennen. Daarbij is pragmatisch gebruik gemaakt van de structuur van het agrarische landschap dat al aanwezig was. Waterwinning, bosbouw en volkspark vormen in het Schutterspark een onlosmakelijk geheel.

De essentie van het Schutterspark is als volgt

- De groenstructuur is de dominante beeldbepalende factor.
- Er is een onlosmakelijke samenhang tussen industrieel erfgoed en volkspark als gevolg van de positionering van paden, groenstructuur, gebouwen en bouwwerken.
- De basisstructuur die Van Nes in gedachte had voor het oudste deel van het Schutterspark, is nog redelijk gaaf aanwezig en heeft zich op passende wijze doorontwikkeld in de loop der decennia.
- Bergmans heeft belangrijke voorstellen gedaan voor integratie van de roeivijver en de Kleiberg in het Schutterspark, maar heeft de essentie daarvan verloren zien gaan bij de teloorgang van het park in de jaren '70 en '80. Zijn voorstellen bieden echter potentie voor herstel van de samenhang in het park.

De parkeervoorzieningen ogen sleets en missen een heldere, representatieve inrichting. De camperplaats versterkt dit effect.

Het Schuttershüske mist uitstraling en het voorterrein oogt rommelig. De kwaliteit van de vroegere hoofdentree van het park lijkt verdwenen.

De pompgebouwen vormen het trotse middelpunt van het park. De thematisch ingerichte omgeving van de feestlocatie past echter niet bij de kwaliteit van de architectuur.

De zuidzijde van het Schutterspark mist een duidelijke overgang tussen park en beekdal, zodat de ruimte wegloopt onder de brug door.

Een aantal openbare paden (o.a. uit het ontwerp van Van Nes) ligt tegenwoordig binnen onheiningen, zoals hier ter plekke van de kinderboerderij.

De oeverbeschoeiingen van de roeivijver en de kleine vijver zijn toe aan groot onderhoud.

De voormalige pompputten zijn dringend toe aan conservering, zodat ze hun kenmerkende uitstraling ook voor toekomstige generaties behouden.

De vlonderpaden vormen een doorlopende beheeropgave.

1.2.7 De zwakke plekken van het huidige Schutterspark

- De belangrijkste elementen uit de hoogtijdagen van het Schutterspark zijn verdwenen, waardoor de Kleiberg verweesd in het park is gelegen en de voormalige roeivijver een goede verankering in het park ontbeert. Het ontwerp van Bergmans biedt hiervoor aanknopingspunten.
- Een belangrijke zwakte voor het hele zuidelijke deel is de verheking van het park en het dichtgroeien/onderbreken van zichtlijnen, waardoor essentiële verbindingen en relaties verloren gaan of al zijn gegaan.
- De individuele ondernemers in het park creëren elk op hun eigen wijze kwaliteit. De samenhang in het park dreigt hierdoor echter verder verloren te gaan. De ambities van de individuele ondernemers bieden echter ook kansen voor het Schutterspark als samenhangend geheel.
- Wijzigingen aan de zuid- en oostrand van het Schutterspark hebben ertoe bijgedragen, dat het volkspark geen consequente begrenzing meer heeft en de hier ontstane entrees niet optimaal in de ontwerpgedachte van het park zijn geïntegreerd.
- Natuurontwikkeling vormt een bedreiging voor het industrieel erfgebied en de betekenis van het park als onderdeel van het beschermd dorpsgezicht.
- Beheer en onderhoud laat op meerdere plekken te wensen over waardoor het Schutterspark niet de kwaliteit biedt die het in potentie in zich heeft.

Conclusie: Het Schutterspark bevat belangrijke historische en recreatieve waarden, maar is gebaat bij een kwaliteitsimpuls en structuurversterking. Alleen zo wordt het Schutterspark definitief terug op de kaart gezet.

Op de Kleiberg mist een blikvanger die bijdraagt aan de ervaring van samenhang binnen het Schutterspark.

De entree en de verbinding naar de trap aan de zijde van de Ganzepool missen een representatieve inrichting passend bij het Schutterspark.

De trap vormt een belangrijke verbindende zichtlijn binnen het Schutterspark en is dringend toe aan groot onderhoud/renovatie.

In het Schutterspark is een veelvoud aan typen paaltjes en terreinmeubilair te vinden, eenheid ontbreekt.

Een veelvoud aan (typen) hekwerken in het park verstoort de eenheid die het park ooit was.

HOOFDSTUK 2

ONTWERPVISIE

- 2.1 Ontwerpvisie
- 2.2 Ingrenen top 16

Bijzonder park met unieke tweedeling

Ruimtelijke samenhang binnen de regio

2.1 Ontwerpvisie

Het Schutterspark is een bijzonder park met een unieke tweedeling. Het noordelijk deel betreft een natuurgebied met bijzondere natuurwaarden, waarin zich het industrieel erfgoed van de waterwinning bevindt en dat wordt ontsloten middels een extensief benutte padenstructuur. Het zuidelijk deel daarentegen bezit nog vele facetten van het gedachtengoed van het volkspark en functioneert in essentie ook nog steeds als zodanig. Verschillende recreatieve voorzieningen liggen hier binnen een parkstructuur waarin nog duidelijk de hand van Van Nes en Bergmans zichtbaar is. Ondanks het feit dat niet alle onderdelen uit het ontwerp van Bergmans gerealiseerd zijn, heeft het park onmiskenbaar hoogtijdagen gekend in de jaren '50-'60, tot aan de mijnsluitingen. De hernieuwde belangstelling voor het Schutterspark, in samenhang met de initiatieven die de afgelopen 15 jaar zijn ontplooid, bieden nu het juiste momentum ook de hoofdstructuur van het Schutterspark onder handen te nemen.

De pompgebouwen fungeren als scharnierpunt tussen het Volkspark en het Natuurpark. De overgang tussen beide parkdelen is subtiel als ware het natuurpark het rustige deel van het volkspark en vice versa.

De hoofdstructuur van het Schutterspark wordt gevormd door de groenstructuur. Dit geldt zowel voor het noordelijk als het zuidelijk parkgedeelte. De groenstructuur is ook een essentieel element van het parkontwerp van zowel Van Nes als Bergmans. Door het herstel van deze structuur ontstaat een sterk raamwerk waarbinnen de verschillende recreatieve voorzieningen hun eigen plek en identiteit hebben. Wil de groenstructuur als dragende structuur kunnen functioneren, dan is het wel noodzakelijk om in samenhang met de padenstructuur een aantal deel-composities uit voor het ontwerp van Bergmans te herstellen. Deze zijn noodzakelijk om de samenhang tussen het oudste deel van Van Nes, de roeivijver en de Kleiberg te versterken. Op die wijze wordt recht gedaan aan de kwaliteit en bekendheid van het Schutterspark als een attractief en bijzonder volkspark.

Ten behoeve van de uitwerking van de visie op het Schutterspark is het van groot belang de structuren van het Schutterspark te duiden en te ordenen, zodat een heldere basis ontstaat voor de versterking van de identiteit en historische waarde van het park en daarmee tegelijkertijd een economische impuls aan het park gegeven wordt. In de ontwerpvisie worden 3 niveaus onderscheiden in het Schutterspark:

- 2.1.1 Het Schutterspark als ruimtelijk samenhangend geheel binnen de regio;
- 2.1.2 Het natuurpark
- 2.1.3 Het volkspark met deelgebieden/themavelden

Onder 2.2 zijn de belangrijkste ingrepen opgesomd.

2.1.1 Schutterspark als ruimtelijk samenhangend geheel binnen de regio

- Ecologische en recreatieve stapsteen tussen Schinveldse Bossen en Brunssummerheide.
- Cultuurhistorisch scharnierpunt tussen de steenberg Hendrik en de mijnkolonie Schuttersveld. Hier ligt een opgave voor het creëren van onderscheidende overgangen tussen park en omgeving.
- Raamwerk van bos en bomen als verbindende factor voor de verschillende gebruiksfuncties.
- Roode beek, doorgaande recreatieve route en Landweer als verbindende structuur naar de omgeving.
- Eenduidige vormgeving en materialisatie van gebiedsbreed toegepaste voorzieningen zoals bruggen, entrees en parkeervoorzieningen. Vooral bij de entrees en parkeervoorzieningen ligt een opgave.

Noordelijk deel Schutterspark

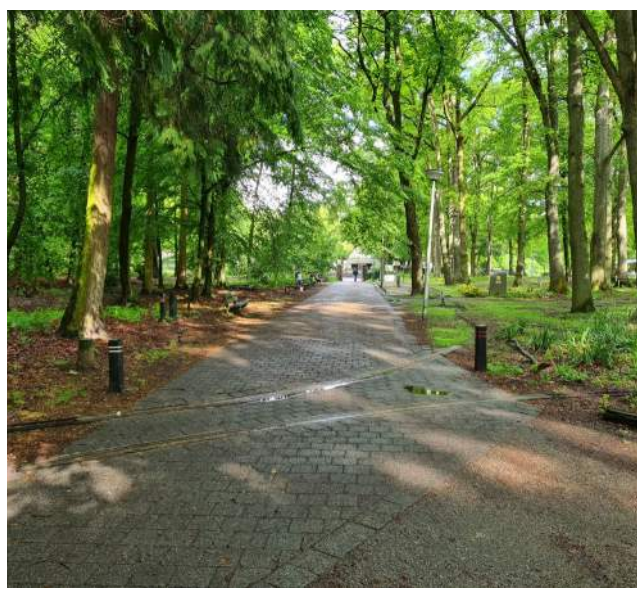
- natuur
- bronnen
- waterwingebied

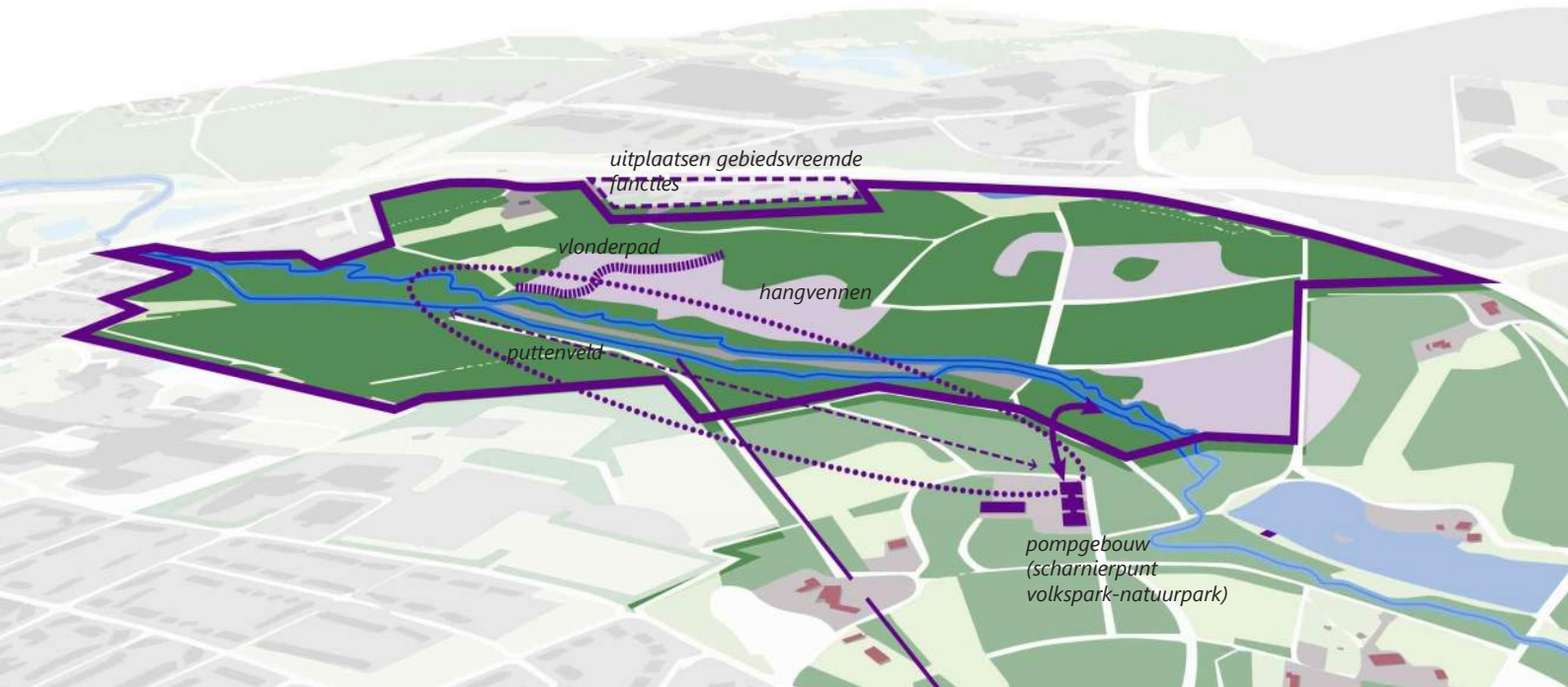

Zuidelijk deel Schutterspark

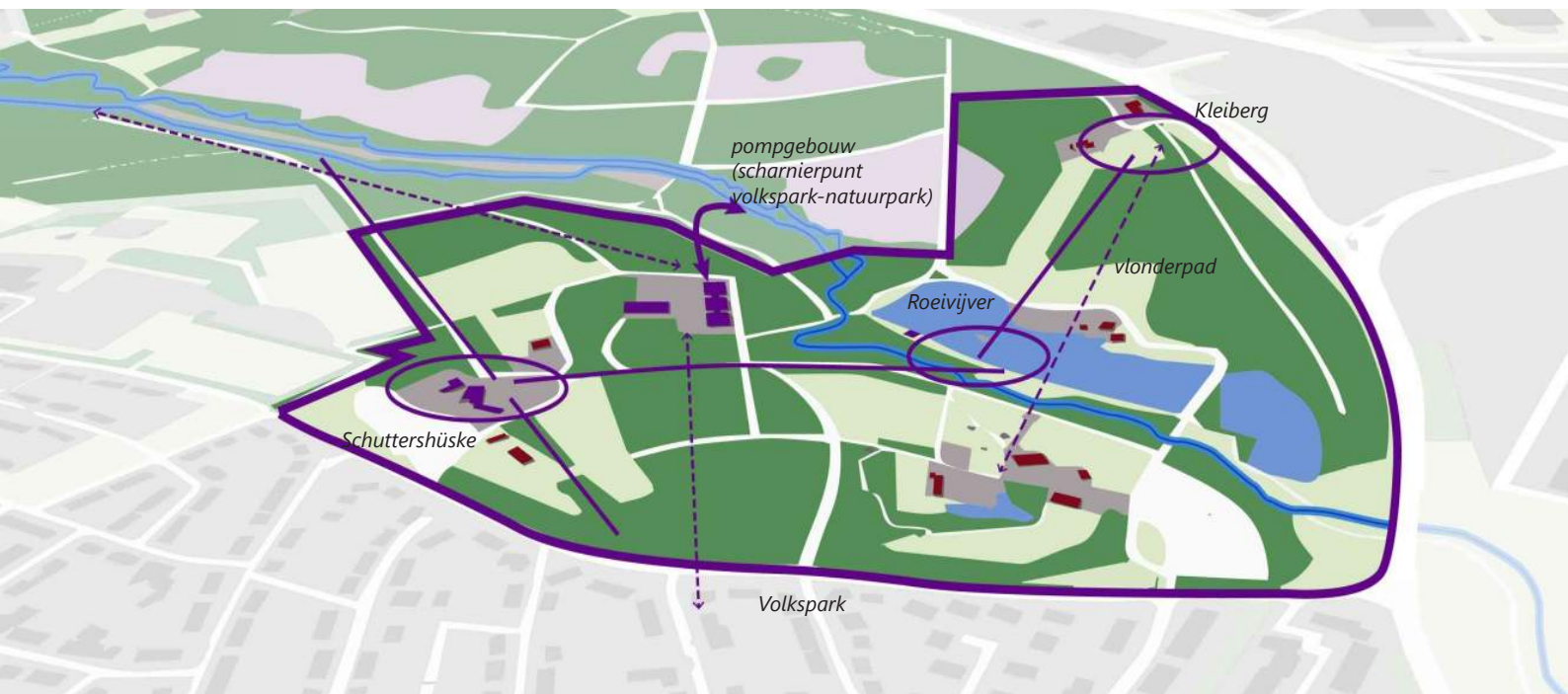
- recreatie
- entrees
- perspectief van het volkspark

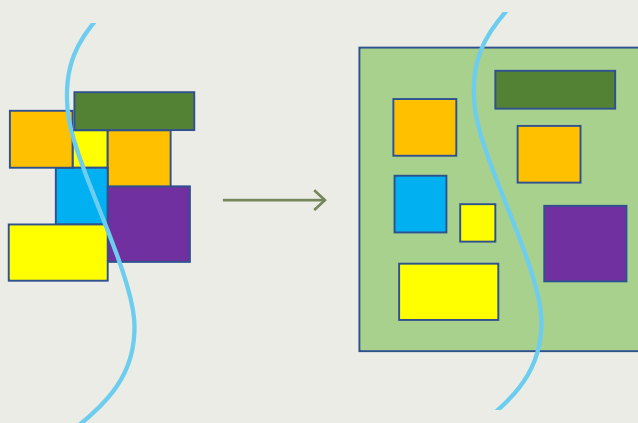

Het natuurpark

Het volkspark

Orderingsprincipe volkspark, geen opeenstapeling maar een sterk groen raamwerk waarbinnen verschillende (recreatieve) voorzieningen hun eigen plek/ identiteit hebben

Volkspark

Een park waar wandelaars elkaar ontmoeten en de schoonheid van de natuur ervaren en verkwikt worden door idyllische beelden en taferelen. Het zijn plekken om elkaar te ontmoeten en zich te onderhouden. Een park, gekenmerkt door een streven naar eenvoud en doelmatigheid. Het park moet worden ontworpen als een groot tehuis voor het volk in de openlucht, met verschillende vertrekken voor de meest uiteenlopende activiteiten van groepen mensen, maar ook van individuen. Onderling moeten de ruimten zodanig worden geordend dat het geheel weer meer wordt dan de som der delen en er een mooi parklandschap ontstaat.

2.1.2 Het Natuurpark

- Behoud en herstel uniek gebied met bossen, bronnen, heide en hangvennen, waarbij de bosbouwkoukundige historie herkenbaar blijft in de paden, greppels en rabatten.
- Vertel de industriële historie van de waterputten en de (visuele) relatie met de pompgebouwen.
- Beperk extensieve recreatie tot een heldere padenstructuur en een beperkt aantal toegangen vanuit de omgeving.
- Belevingsroutes vertellen de natuur- en cultuurhistorie van het gebied.
- Handhaven status quo voor aanwezig extensief grondgebruik (paardenweides, blote voetenpad, mountainbikeroute). Hierbij geldt als uitgangspunt 'less is more'.
- Uitplaatsen gebiedsvreemde functies zoals de houtzagerij.
- Opknappen vlonderpaden.
- Uitbreiden oppervlakte hangvennen ten behoeve van versterken van de ecologische functie als stapsteen tussen de Brunsummerheide en de Schinveldse bossen, maar met respect voor de bosbouwhistorische structuren ivm de relatie met de Staatsmijnen.
- Conservering voormalige pompputten om verder verval een halt toe te roepen (vooral schade door roest (en vandalisme) dient een halt toegeroepen te worden). Waterwinning in structuur natuurgebied herkenbaar maken, net als zichtrelatie met pompgebouwen in zuidelijk parkgedeelte.
- Zorg dragen voor bescherming pompputten in relatie tot pompgebouwen in zuidelijk deel schutterspark. Voor een duurzame bescherming is minimaal de uitbreiding van de status beschermd dorpsgezicht nodig. De grens ligt nu arbitrair halverwege het puttenveld (als gevolg van de denkbeeldige begrenzing van het Volkspark). De waterwinning is onlosmakelijk verbonden met de thematiek van het beschermd dorpsgezicht, namelijk de invloed van de staatsmijnen op alle facetten van de vorming en ontwikkeling van het industriële landschap, zijn bewoners en gebruikers. Daarnaast is dit kleine gebied met de grote hoeveelheid putten redelijk uniek in de regio/provincie/land(?).

2.1.3 Het Volkspark met deelgebieden/themavelden

- Herstel gedachtengoed Volkspark door opwaardering en versterking dragende structuren uit ontwerp Van Nes en Bergmans (promenade Schuttershüske en zichtlijn trap, zicht op/vanaf top Kleiberg, zichtlijn pompgebouwen-Heidestraat).
- De individuele recreatieve voorzieningen zijn ondergeschikt aan het groene raamwerk.

- Eenduidige vormgeving en materialisatie van paden, verhardingen, groenstructuren, terreinmeubilair, bewegwijzering, poorten en verlichting.
- Creëren van samenhang in toegepaste hekwerken en reclame-uitingen van de verschillende recreatieve voorzieningen.
- Benut driedeling volkspark (Schuttershüske, roeivijver, Kleiberg) als basis voor routing, thematisering en clustering bestaande en nieuwe voorzieningen.

Schuttershüske

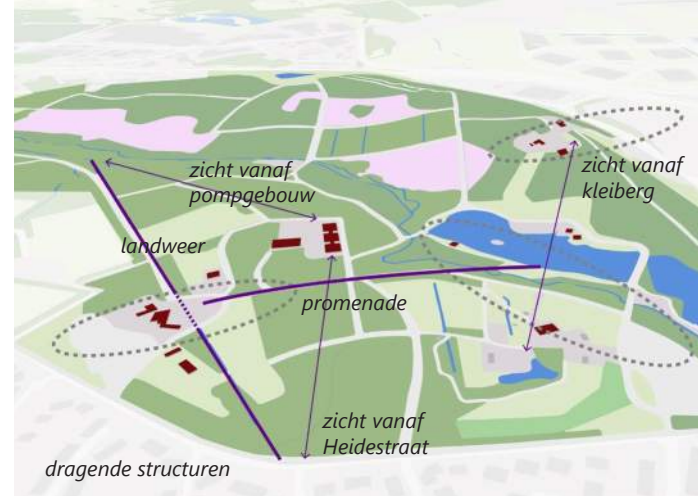
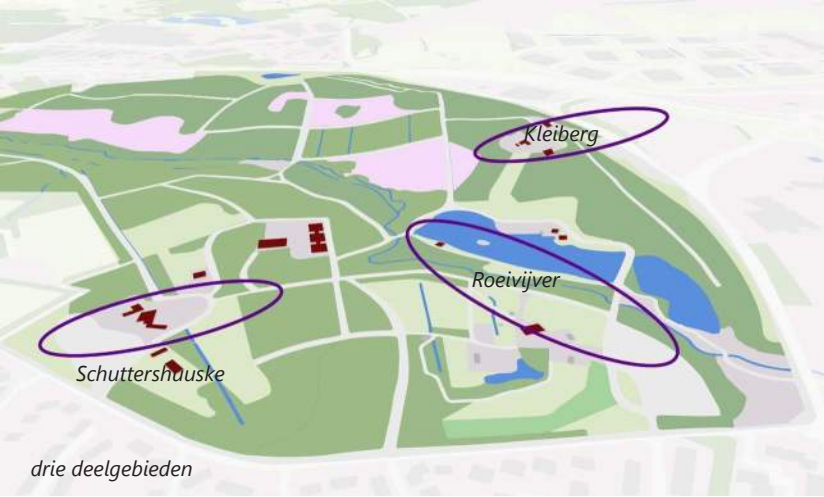
- Parkeerplaats P1 + Hoofdentree 1
- Schuttershüske met horecafunctie als representatief centraal punt op kruising promenade/landweer
- Promenade als hoofdpad van het Schutterspark
- Camperplaats, ijstent, evenementenlocatie pompgebouwen, Schuttersspoor, speeltuin, dominant ontsloten vanaf promenade

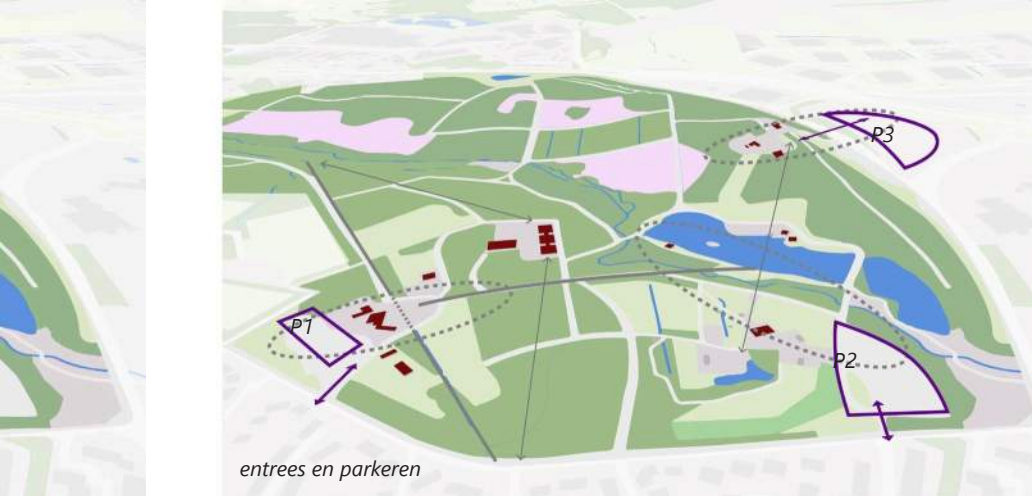
Roeivijver

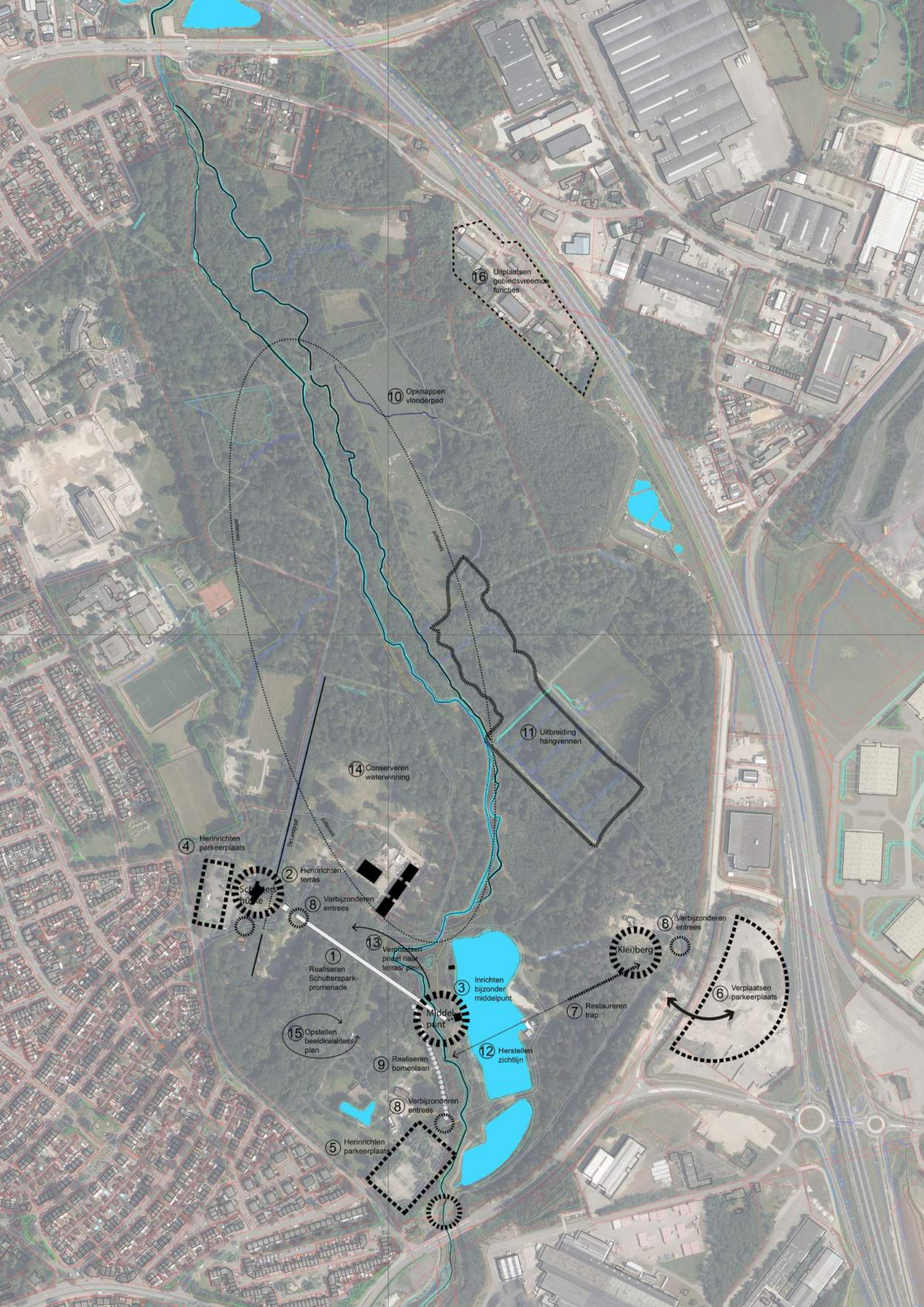
- Parkeerplaats P2 + Hoofdentree 2
- De voormalige roeivijver fungeert als centraal punt waaromheen de recreatieve voorzieningen liggen.
- Promenade en zichtlijn trap vormen dominante vormgevingselementen.
- Kinderboerderij, Pompenhuuske, minihaven, natuurspeelbos en historische prieeltjes liggen geclusterd rondom vijver.
- De groenstructuur en padenstructuur dienen versterkt te worden ten behoeve van een heldere routing.
- De groenstructuur dient versterkt te worden als overgang van het volkspark naar het viaduct Ganzepool en de erachter gelegen Brunsummerheide. Hier dient zich een soort entree te vormen.

Kleiberg

- Parkeerplaats P3 + Hoofdentree 3. Nieuw vorm te geven aan Ganzepool.
- De entrees van Park het Plateau (klimpark, kleinschalige buitenactiviteiten, horeca en mountainbike-hub) en het Blotevoetenpark liggen geclusterd rondom een nieuwe te vormen 'plein' waarmee ook de trap verbonden is.
- De voorzieningen in dit deel van het park zijn passend binnen en functioneren met respect voor de natuur als onderdeel van het Natuurnetwerk Limburg.
- Het MTB Bike-park Hendrik vormt een satelliet van het cluster Kleiberg, deelt de herkenbare vormgeving van het Volkspark en is via mountainbike paden verbonden met het centrale 'plein' van het cluster.
- Vrijkomende percelen aan de Ganzepool bieden hier mogelijk ook kansen voor uitbouw/nieuwvestiging van recreatieve voorzieningen in de geest van het volkspark.

16 Uitplaatsen gebiedsvreemde functies

10 Opknappen vlinderpad

11 Uitbreiding hangvennen

14 Conserveren waterwinning

4 Herinrichten parkeerplaats

2 Herinrichten terras

8 Verbijzonderen entrees

13 Verplaatsen priel naar terras/ plein

1 Realiseren Schutterspark-promenade

15 Opstellen beeldkwaliteitsplan

Middel punt

3 Inrichten bijzonder middelpunt

12 Herstellen zichtlijn

9 Realiseren bomenlaan

8 Verbijzonderen entrees

5 Herinrichten parkeerplaats

8 Verbijzonderen entrees

Klei(berg)

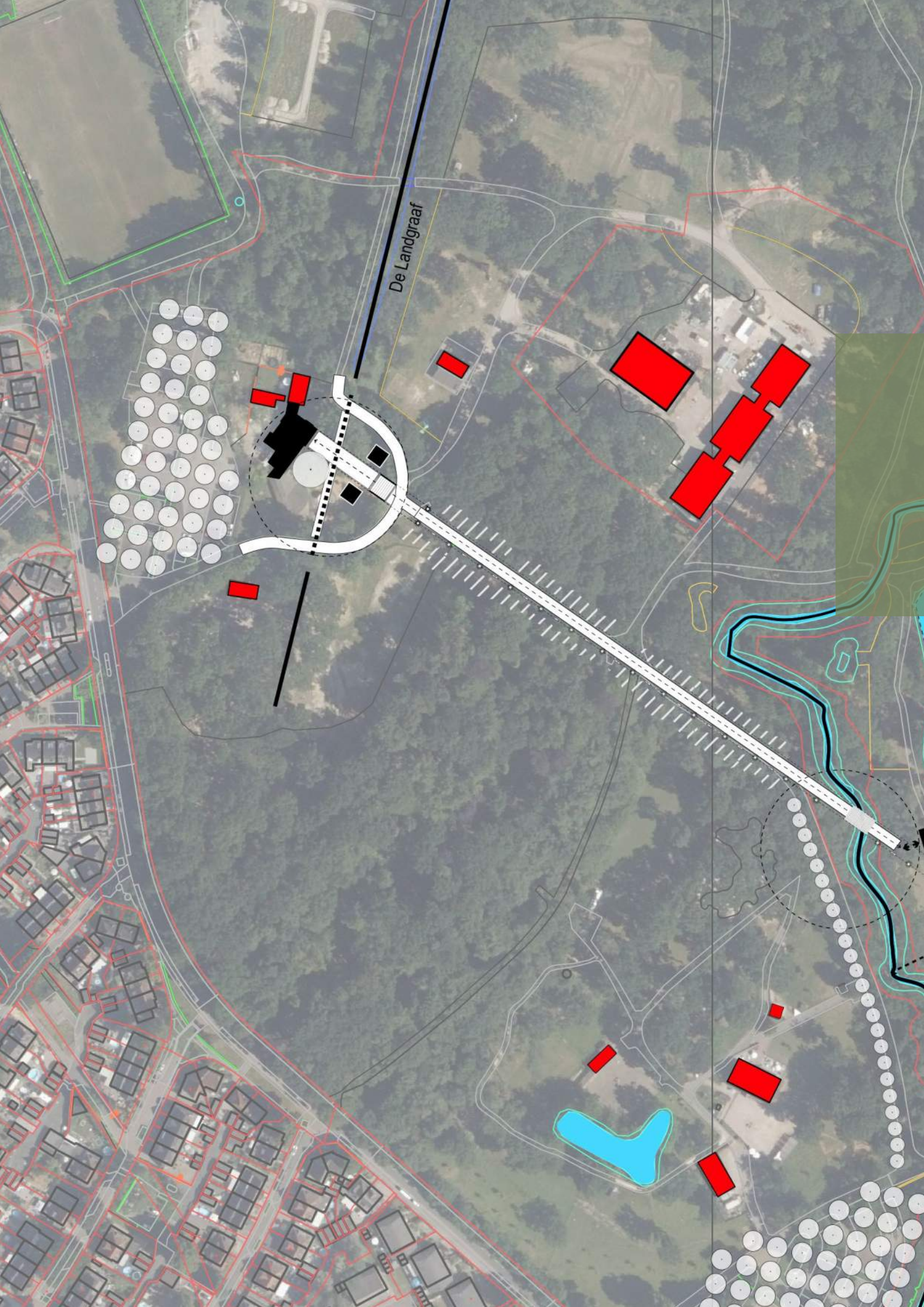
7 Restaureren trap

6 Verplaatsen parkeerplaats

2.2 Ingrepen top 16

Vanuit de ontwerpvisie op de opwaardering van het Schutterspark is een eerste set van ingrepen gedefinieerd (in willekeurige volgorde) die bijdraagt aan het bereiken van een positieve impuls op de korte termijn. Deze ingrepen leveren een positieve bijdrage aan de attractiviteit van het park als geheel en de aaneenschakeling van de individuele recreatieve voorzieningen in het bijzonder. Deze ingrepen vormen een steuntje in de rug voor de verschillende ondernemers in het Schutterspark.

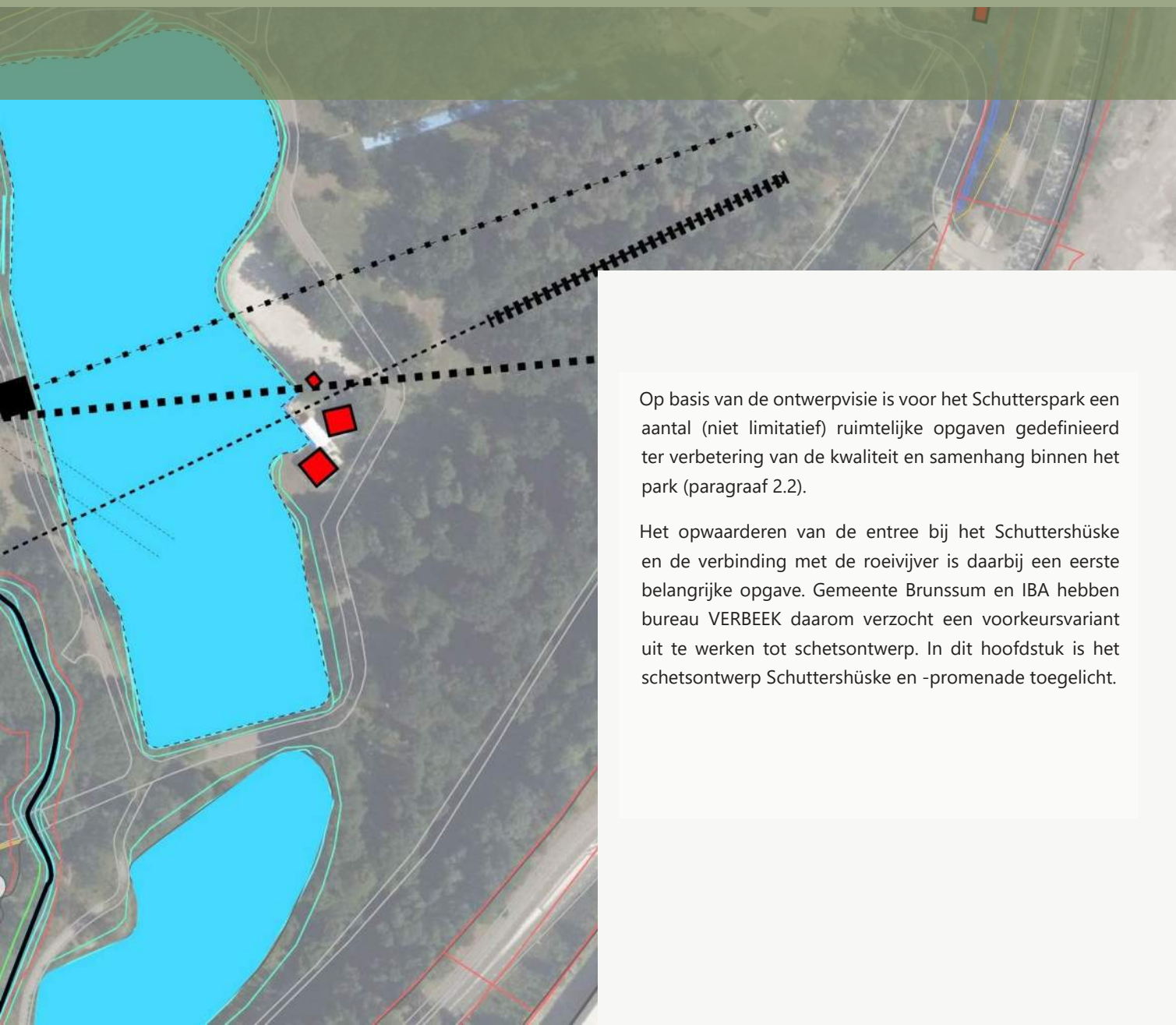
1. Realisatie Schutterspromenade tussen het Schuttershüske en het centrale cluster met de voorzieningen rondom de roeivijver (zie H3). Daarmee wordt de belangrijkste recreatieve structuur uit de ontwerpen van Van Nes en Bergmans hersteld en definitief uitgebouwd tot de centrale verbindende as van het Volkspark.
2. Herinrichten terras Schuttershüske op het kruispunt tussen de promenade en de landweer, zodat het centrale entreeplein van het Schutterspark haar allure terugkrijgt (zie H3).
3. Inrichten bijzonder middelpunt van het Schutterspark aan de roeivijver. Het idee is dat hier een centraal trefpunt ontstaat van waaruit alle recreatieve voorzieningen op overzichtelijke wijze bereikbaar zijn (zie H3).
4. Herinrichten parkeerplaats Schuttershüske tot een representatief geheel met een duidelijke routing en parkeerstructuur.
5. Herinrichten parkeerplaats roeivijver tot een representatief geheel met een duidelijke routing en parkeerstructuur.
6. Verplaatsen parkeerplaats Kleiberg naar de overzijde van de Ganzepool en zorg dragen voor een representatieve inrichting passend bij het Schutterspark.
7. Renoveren trap Kleiberg, zodat het cluster van recreatieve voorzieningen op de Kleiberg weer of directe wijze verbonden wordt met de recreatieve voorzieningen rondom de roeivijver. Bovenop de Kleiberg wordt de trap op representatieve wijze geïntegreerd in de routing en padenstructuur en verbonden met de entree.
8. Verbijzonderen hoofdentrees Schutterspark door het introduceren van een eenduidige vormgevingsfamilie voor het Schutterspark en het op basis daarvan vormgeven van drie representatieve entree voor het Schutterspark. Op de Kleiberg wordt daarbij de entree compleet herzien om te komen tot een representatief geheel.
9. Aanplant bomenlaan als verbinding tussen de promenade en de entree van het cluster 'roeivijver', zodat hier een duidelijke hiërarchie ontstaat in de padenstructuur en het bomendak weer gesloten wordt.
10. Opknappen vlonderpaden noordelijk deel schutterspark, zodat ze weer een aantal jaren meekunnen.
11. Uitbreiden oppervlakte hangvennen door in te grijpen in de opstand Amerikaanse eiken en naalddhout, zodat populaties bijzondere flora en fauna zich kunnen uitbreiden en hier voor deze soorten ook een robuuste stapsteen kan ontstaan tussen de Brunssummerheide en de Schinveldse bossen.
12. Herstellen zichtlijn via de trap op de Kleiberg over het terrein van de mini-haven tot op de kinderboerderij aan de overzijde van de voormalige roeivijver.
13. Terugplaatsen kiosken Schuttershüske naar pleintje bij beëindiging promenade, zodat deze weer een actief onderdeel vormen van het Schutterspark.
14. Conserveren waterwinputten, uitvoeren beheer in zichtlijn waterleiding en toevoegen puttenveld en pomphuizen met inbegrip van thema waterwinning aan beschermd dorpsgezicht.
15. Samen met ondernemers komen tot een beeldkwaliteitsplan (o.a voor uniforme materialisatie/terreinafscheiding)
16. Uitplaatsen gebiedsvreemde functies zoals de houtzagerij.

De Landgraaf

HOOFDSTUK 3

SCHUTTERSHÜSKE EN -PROMENADE SCHETSONTWERP DEELUITWERKING

Op basis van de ontwerpvisie is voor het Schutterspark een aantal (niet limitatief) ruimtelijke opgaven gedefinieerd ter verbetering van de kwaliteit en samenhang binnen het park (paragraaf 2.2).

Het opwaarderen van de entree bij het Schuttershüske en de verbinding met de roeivijver is daarbij een eerste belangrijke opgave. Gemeente Brunssum en IBA hebben bureau VERBEEK daarom verzocht een voorkeursvariant uit te werken tot schetsontwerp. In dit hoofdstuk is het schetsontwerp Schuttershüske en -promenade toegelicht.

Parkeren in
het groen

Schuttershüske
verblijfsplein

Nieuwe entree
met allure

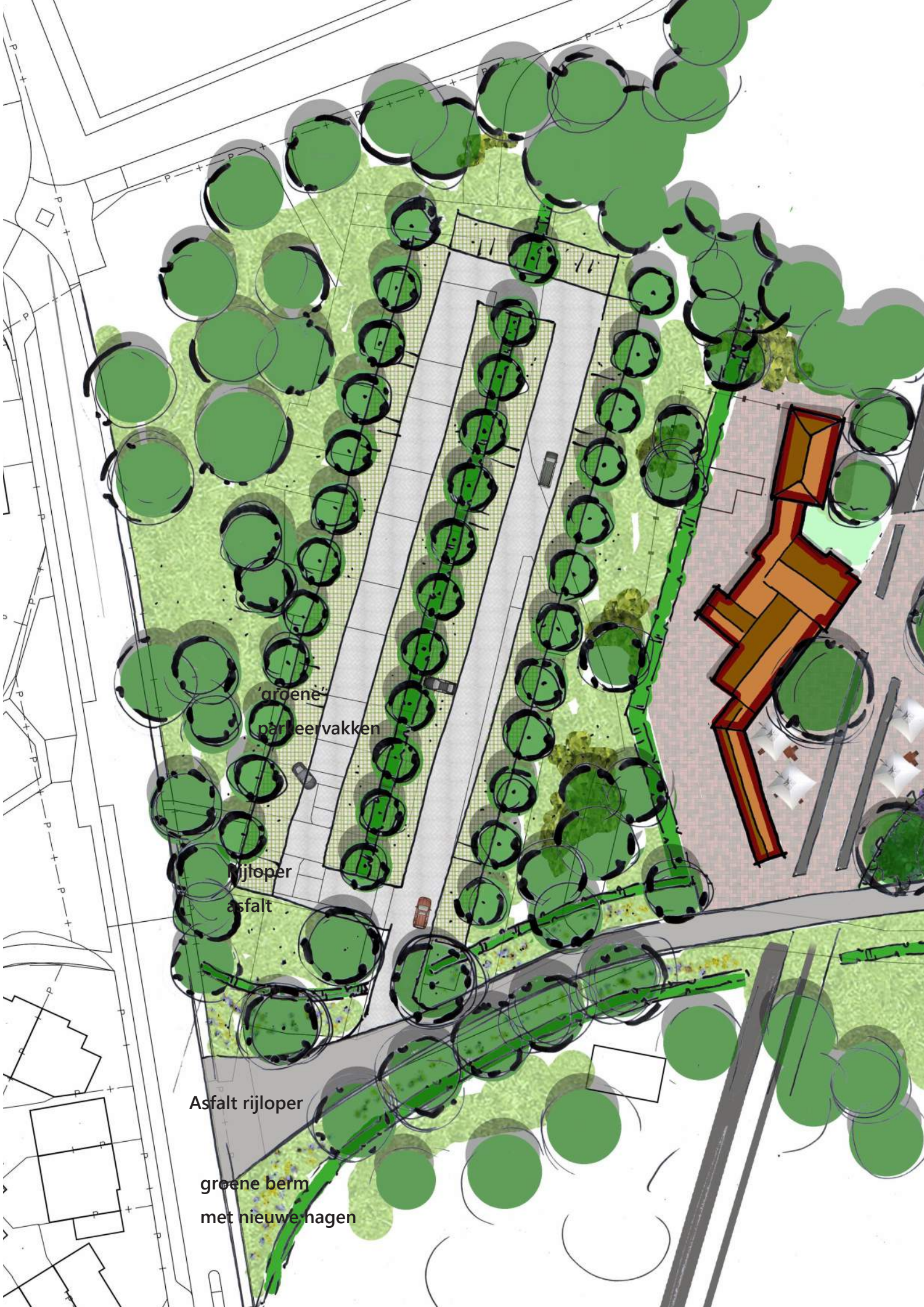

SCHUTTERS HÛSKE EN PROMENADE

Schutterspromenade

Brug en vlonderterras

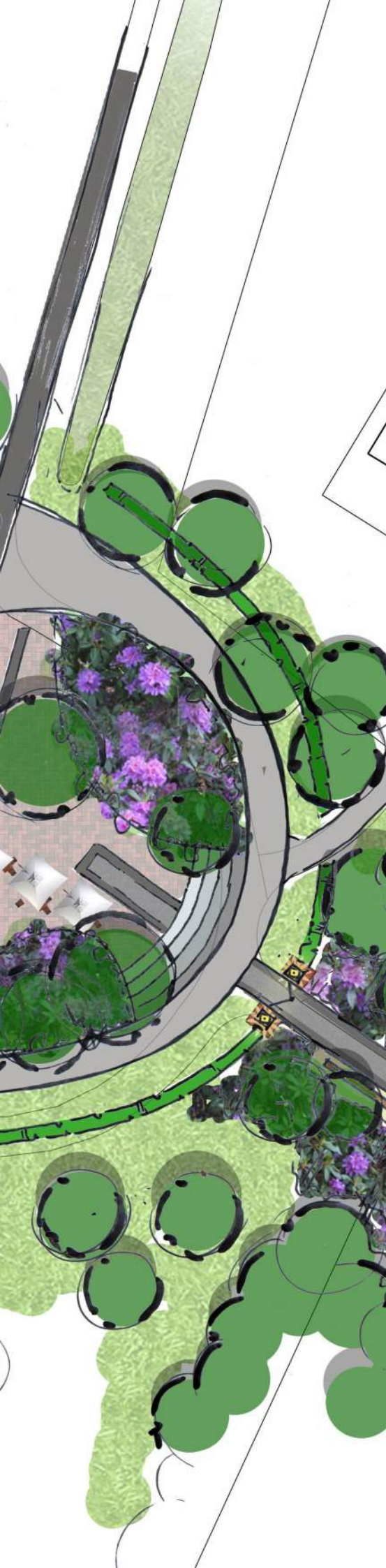

'groene'
parkeervakken

rijloper
asfalt

Asfalt rijloper

groene berm
met nieuwe hagen

3.1 Groene parkeerplaats / nieuwe entree met allure

Groene parkeerplaats

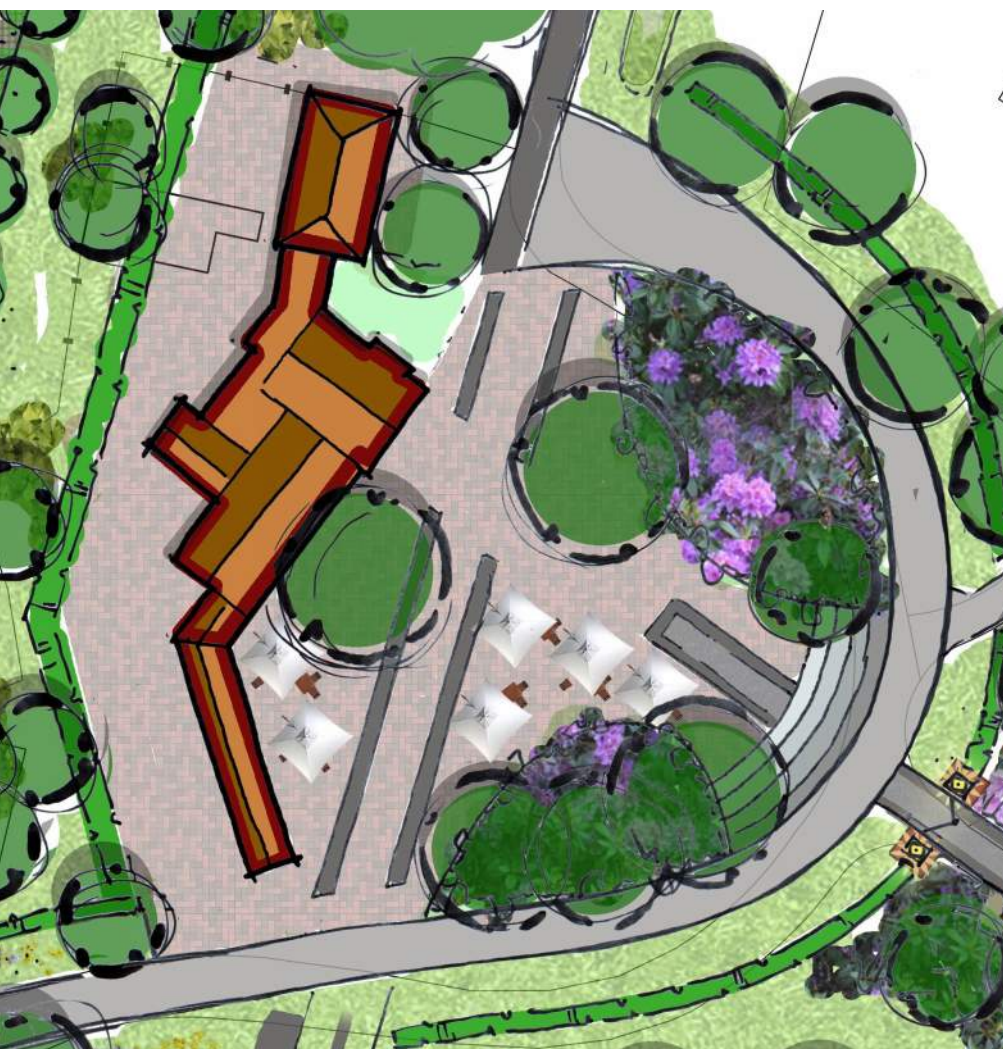
- Parkeren onder de bomen
- Nieuwe 'groene' parkeerplaats met 150 parkeerplaatsen op 'gras'verharding/ halfverharding. (huidig situatie 152 plaatsen, die niet allemaal aan de eisen/ standaard maat voldoen)
- Rijloper asfalt

PM. In verdere uitwerking mogelijkheid onderzoeken verleggen ingang voor parkeren

Nieuwe entree

- Rijloper asfalt
- Ruime grasberm
- Hagen (waar nodig kunnen hier hekwerken/afrasteringen in zijn opgenomen)

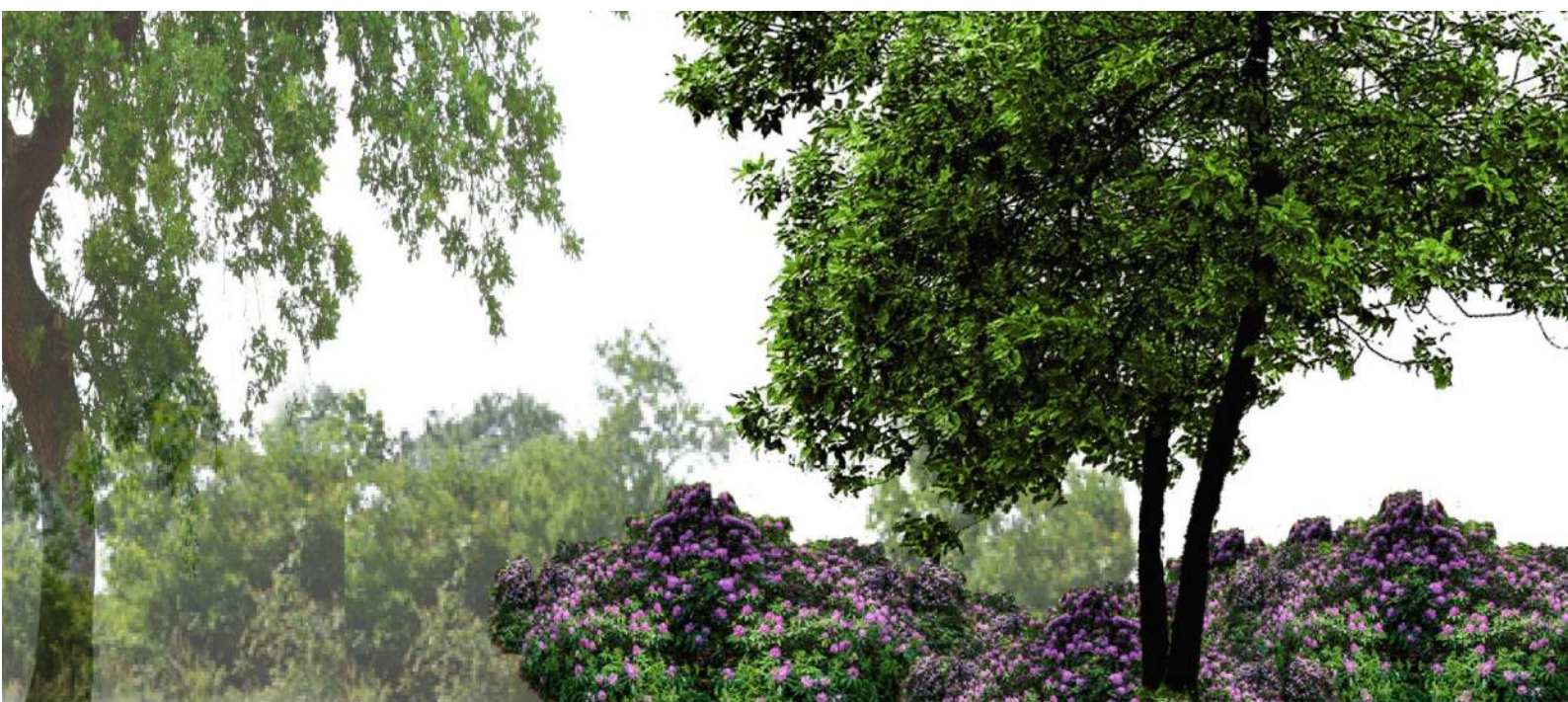

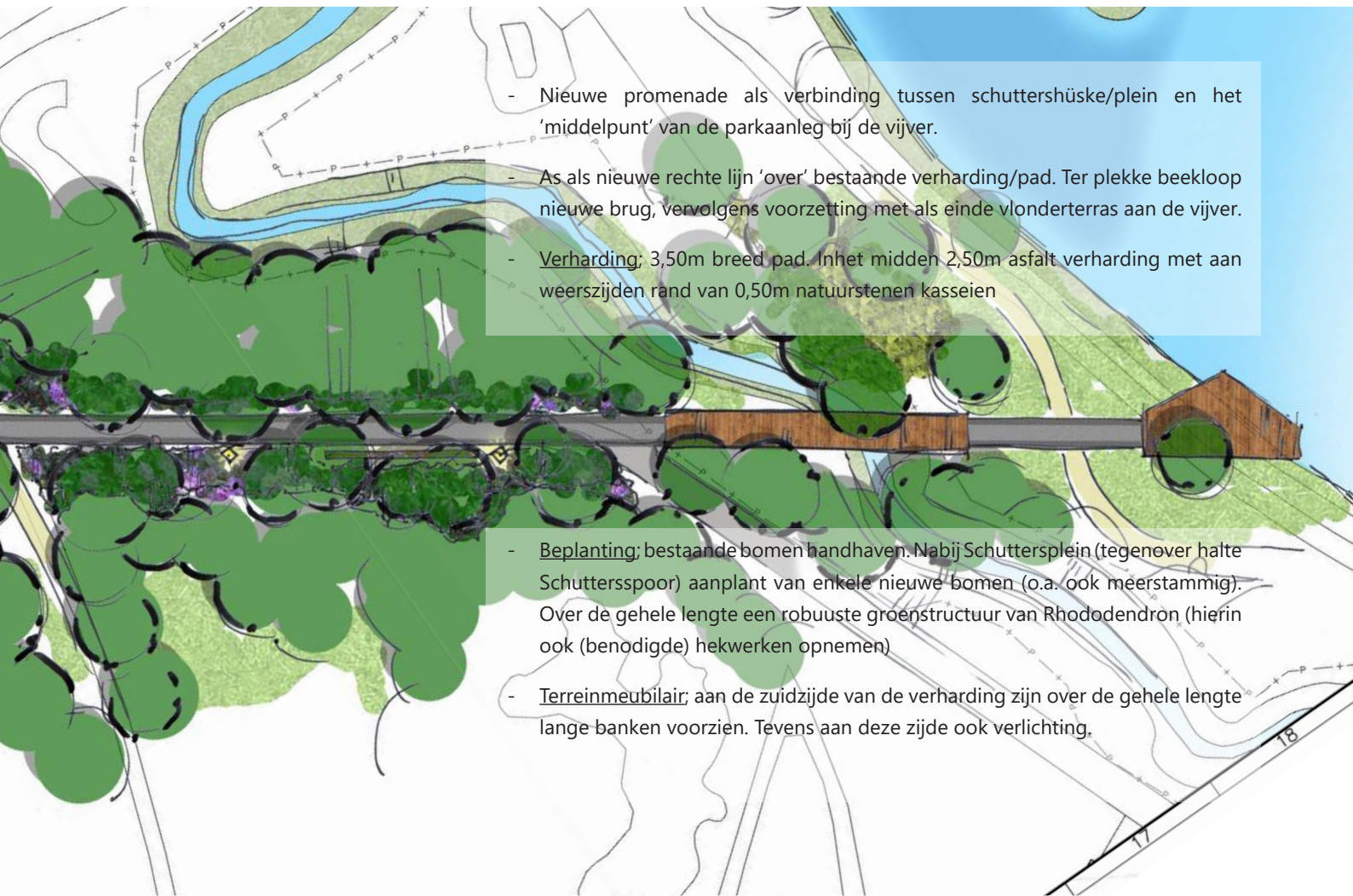
3.2 Verblifsplein Schuttershüske

- Nieuwe trappartij in verlengde van as / promenade (rekening houdend met mindervaliden)
- Markering landweer op plein (afwijkend type verharding)
- Markering as/ promenade op plein (in verhardingtype)
- Bestaande bomen handhaven (verwijderen door Tonderzwam aangetaste boom Esdoorn)
- Aanplant bloeiende bloemperken
- Aanplant nieuwe solitaire bomen

PM in verdere uitwerking terugplaatsen originele kiosken op plein (in huidige situatie staan deze bij roeivijver)

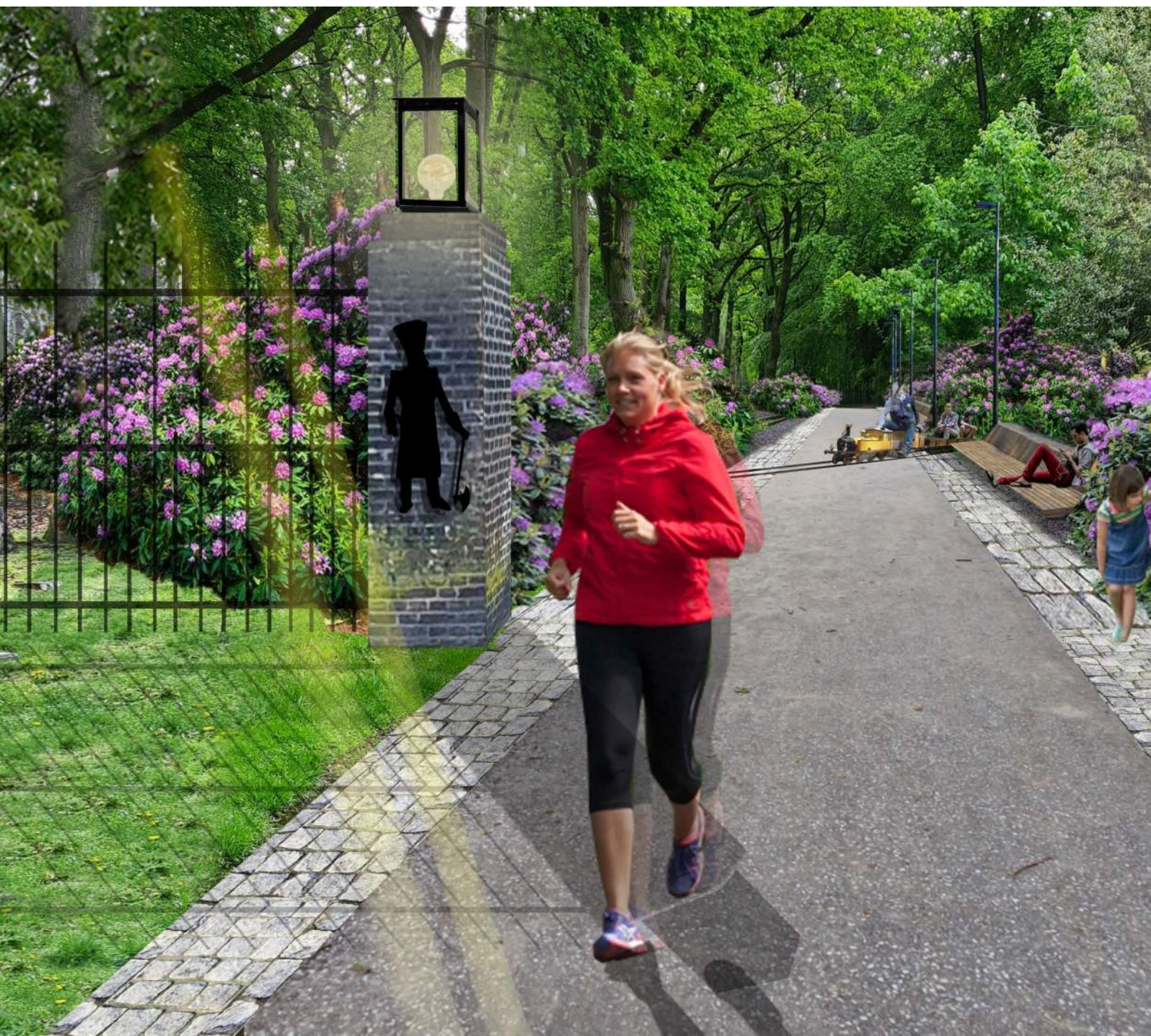

3.3 Schutterspromenade

- Nieuwe brug over de Roode beek
- Nieuw vlonderterras als beeindiging as aan de vijver

PM in verdere uitwerking terugplaatsen paviljoen / prieel op plein (in huidige situatie bij vijver)

3.4 Brug en vlonderterras

BRONNEN

- Blok, E. Hoofdstuk 3. K.C. van Nes (1876-1952) uit: Nederlandse Tuinarchitectuur 1850-1940 deel III Jongere Tuinkunst 1900 - 1940. 1993
- Habets, F. Icoon van een Volkspark, het Schutterspark in Brunssum. Uit: Het land van Herle, historisch tijdschrift voor Parkstad Limburg, 2015.
- Zijlstra, B., van Ek, L. Nederlandse Tuinarchitectuur 1850-1940. Nederlandse Tuinenstichting. Walburg Pers, 1991.
- www.demijnstreek.net
- www.sjilvends.nl/158juup.html
- Limburgsch Dagblad div. artikelen
- Heemkundevereniging Brunssum
- nl.pinterest.com/ellybrunssum/oude-foto-s-schutterspark/

Schutterspark, Brunssum
Ontwerpstudie

juli 2021

bureau **VERBEEK**
landschapsarchitectuur / ecologie / stedelijk ontwerp

BUREAU VERBEEK landschapsarchitectuur / ecologie / stedelijk ontwerp
Limmelderweg 6
6222 PB Maastricht
T : 0031 43 4503045
E : info@bureauverbeek.nl
I : www.bureauverbeek.nl